

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT.

28E JAARGANG

WOENSDAG 8 DECEMBER 1943

No. 1433

COMMISSIE VAN REDACTIE:

*J. F. ten Doesschate; P. Lieftinck (tijdel. afwezig);
J. Tinbergen; H. M. H. A. van der Valk; F. de Vries;
M. F. J. Cool (Redacteur-Secretaris).*

H. W. Lambers — Adjunct-Secretaris.

Abonnementprijs van het blad, waarin tijdelijk is opgenomen het Economisch-Statistisch Maandbericht, franco p. p. in Nederland f 20,85* per jaar. Buitenland en koloniën f 23,— per jaar. Abonnementen kunnen met elk nummer ingaan en slechts worden beëindigd per ultimo van elk kalenderjaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het blad gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties. Adreswijzigingen op te geven aan de administratie.

*Administratie: Nieuwe Binnenweg 175a, Rotterdam (C).
Telefoon 38340.*

*Aangeteekende stukken aan het Bijkantoor Museum-
park, Rotterdam (C).*

*Advertenties voorpagina f 0,28 per mm. Andere pagina's
f 0,22 per mm. Plaatsing bij abonnement volgens tarief.*

INHOUD:

	Blz.
De Kamers van Koophandel en het kleinbedrijf door <i>Mr. G. E. van Walsum</i>	378
Rondom het recht van bedrijfsuitoefening door <i>Mr. C. E. de Rooy</i>	380
Het vraagstuk der zgn. „erkenningen” en de door de bedrijfsorganisaties uit te vaardigen erkennings- verordeningen door <i>Mr. J. F. B. Vermaas</i>	382
Overheidsbemoeiing met den detailhandel in oorlogs- tijd door <i>C. D. Jongman</i>	384
Het ontwerp voor een vestigingsregeling voor den detailhandel in Zwitserland door <i>Dr. E. J. Tobi</i>	387
Aanteekeningen	
Eenige artikelen over detailhandelsvraagstukken in de „E.-S.B.” van 1940—1943	390
Statistieken	
Bankstaten	390

GELD- EN KAPITAALMARKT.

Op de *geldmarkt* is de situatie nog steeds onveranderd. In het begin van de maand werd een honderd miljoen gulden aan schatkistpapier afgegeven en men taxeert, dat in den loop van de maand (verleden jaar werd ongeveer medio December de afgifte van papier hervat, en het schijnt, dat toen op vrij omvangrijke schaal werd geplaatst) nog rond honderd miljoen gulden zal worden afgegeven. Het grootste deel van dit totale bedrag dient voor vervanging van bestaand papier, zoodat er niet veel nieuw geld door wordt geabsorbeerd. Weliswaar is op den voorlaatsten bankstaat door de bijzonder groote stijging van den biljettenomloop het totaal der saldi van derden verminderd, terwijl deze saldi volgens den laatsten weekstaat, waarop de maandswisseling zich doet gelden, wederom met ruim f 40 miljoen zijn gedaald, zoodat de saldi van anderen thans f 82 miljoen zijn teruggelopen in vergelijking tot het hoogste punt, maar dergelijke mutaties hebben bij de thans geldende cijfers niet de minste beteekenis. Wil een verandering werkelijk invloed op de markt kunnen hebben, dan moet het over honderden miljoenen gaan.

De markttarieven blijven dan ook onveranderd laag: zij variëren van $\frac{1}{4}$ % voor driemaandspapier tot $\frac{13}{16}$ % voor elfmaandspapier. Hoe sterk de markt is teruggelopen, blijkt uit een vergelijking met de cijfers van bijv. begin September jl., toen in principe de marktsituatie al gelijk was aan de huidige. Driemaandspapier deed toen 1 % en tienmaandspapier (elfmaandspapier was toen niet in omloop) $1\frac{5}{8}$ %.

De *obligatiemarkt* heeft de vaste stemming gehandhaafd. De nieuwe leening heeft den parikoers behaald. De rest van de markt ontwikkelde zich naar rato. De $3\frac{1}{2}$ % leningen Amsterdam liggen onmiddellijk tegen den stopkoers aan. De gestaffelde staatsleening op $99\frac{1}{2}$ %. In de tweede helft van de week waren de omzetten, die tevoren een duidelijke inzinking hadden vertoond, ook weer wat groter. Er blijft voortdurend goede vraag bestaan. Het inzicht, dat de schaarschte aan materiaal op de geldmarkt zeer langdurig kan blijken, heeft waarschijnlijk middelen naar de obligatiemarkt doen dirigeeren, die men bij een ruimere voorziening van schatkistpapier op de geldmarkt zou hebben uitgezet.

Nog steeds profiteeren de omzetten op de obligatiemarkt van ruiltransacties, die nu al maanden lang tot de levendigheid van de markt bijdragen. Overigens is de aanleiding voor dergelijke affaires in verschillende gevallen minder urgent geworden, mede doordat tot op zekere hoogte een nivelleering van het rendement heeft plaats gevonden. De groote marge tusschen het rendement van verschillende soorten staatsfondsen, die voor korten tijd nog bestond, is noemenswaardig ingekrompen. Aan de spits staat op het oogenblik, wat rendement betreft, de 4 % Nederland 1940 II zonder belastingfaciliteit, een feit, dat door de conversiekans, gevoegd bij den zeer langen looptijd, wordt verklaard.

DE KAMERS VAN KOOPHANDEL EN HET KLEINBEDRIJF.

In de reorganisatie van de Kamers van Koophandel in 1922 lag opgesloten, dat zij in het tijdperk, dat zij toen tegemoet gingen, meer dan tevoren, speciaal aandacht zouden schenken aan de belangen van den middenstand. Bij die reorganisatie immers werden de Kamers samengesteld uit twee afdelingen: één voor het grootbedrijf en één voor het kleinbedrijf.

De vrees is wel gekoesterd, dat deze splitsing in afdelingen de eenheid van optreden van de Kamers zou schaden. In de praktijk is die vrees ongegrond gebleken. De leden van de afdeling kleinbedrijf werden, tezamen met die van de afdeling grootbedrijf, over de verschillende commissies verdeeld en zoo werden de onderwerpen, welke aan de orde kwamen, onverschillig of zij meer tot het terrein van het grootbedrijf dan tot dat van het kleinbedrijf behoorden, door leden van beide afdelingen behandeld. Slechts bij uitzondering kwam de afdeling kleinbedrijf bijeen ter behandeling van typische middenstandsangelegenheden ¹⁾.

Niettemin bracht de aanwezigheid in de Kamers van zoovele leidende figuren uit middenstandskringen met zich, dat de belangen van het kleinbedrijf een belangrijk onderdeel van de bemoeiingen van de Kamers zijn gaan uitmaken.

Waren deze bemoeiingen met het kleinbedrijf hoofdzakelijk van incidenteele aard, dit veranderde, toen het ordeningsstreven zich ook op dit onderdeel van het bedrijfsleven ging richten.

Over het geheel genomen, heeft de ordening van het bedrijfsleven bij de Kamers van Koophandel geen warm onthaal gevonden. Het is begrijpelijk, dat de Kamers van Koophandel, die met betrekking tot de verwezenlijking van den vrijhandel baanbrekend werk hadden verricht, en dus een traditie vertegenwoordigden, slechts schoorvoetend dezen weg zijn opgegaan.

Vestigingswet Kleinbedrijf 1937.

Met betrekking tot de Vestigingswet Kleinbedrijf 1937, de belangrijkste ordeningswet voor den middenstand, was er echter bij de Kamers geen aarzeling. Zonder twijfel moet dit mede worden toegeschreven aan de aanwezigheid binnen de Kamers van vertegenwoordigers van het kleinbedrijf. Deze kenden de nooden van den middenstand van nabij en waren dientengevolge in de gelegenheid als pleitbezorgers op te treden voor de maatregelen, die werden aanbevolen om aan die nooden tegemoet te komen.

De Vestigingswet Kleinbedrijf heeft een tweeledig doel: zij beoogt de verheffing van den middenstand en wil de overbezetting in het kleinbedrijf tegengaan. Zij tracht deze doeleinden te verwezenlijken door de vestiging afhankelijk te stellen van een vergunning, die wordt verleend, wanneer voldaan wordt aan vestigingseischen, betrekking hebbende op de handelskennis, de vakbekwaamheid en de credietwaardigheid.

Het verlenen van deze vergunningen is in handen van de Kamers van Koophandel gelegd.

Het ligt voor de hand, dat de beslissing, of de vergunning al dan niet zal worden verleend, niet aan het vrije oordeel van de Kamers kon worden overgelaten. Zou dit het geval zijn, dan was het gevaar groot — zeker toen er nog 36 Kamers waren —, dat de wetstoepassing voor de verschillende districten sterke variëteiten zou gaan vertoonen, doordat men hier zou toestaan, wat men elders afkeurde.

De Kamers zijn dan ook bij de hanteering van de be-

voegdheid, haar door de Vestigingswet Kleinbedrijf gegeven, in sterke mate gebonden.

De aanwezigheid van de handelskennis wordt, afgezien van de eindexamen van middelbare scholen, aangevoerd, door het bezit van het middenstandsdiploma algemeene handelskennis, dat in samenwerking door de voormalige drie landelijke middenstandsorganisaties in het leven werd geroepen. De examens ter verkrijging van dit diploma hebben een geweldige vlucht genomen. Bij honderdtallen worden jongeren en ouderen voor dit examen opgeleid. Op deze wijze wordt daadwerkelijk de verheffing van den middenstand bevorderd, omdat velen langs dezen weg een ontwikkeling verwerven, die hun vroeger niet ten deel zou zijn gevallen. Indien de Vestigingswet Kleinbedrijf geen ander resultaat zou hebben gehad dan dit, dan zou dat op zichzelf al voldoende zijn om deze wet te rechtvaardigen. Natuurlijk heeft ook deze medaille haar keerzijde en het zou dan ook niet moeilijk vallen om op dit punt ook een meer kritisch geluid te laten hooren, maar in het bestek van dit artikel, dat een beeld beoogt te geven van de bemoeiingen van de Kamers van Koophandel op dit terrein, kan op deze zaak niet dieper worden ingegaan.

Naast het middenstandsdiploma is er de zgn. departementale verklaring, die de mogelijkheid opent om het bezit van voldoende handelskennis aan te toonen in die gevallen, waarin op grond van billijkheidsoverwegingen, het middenstandsdiploma niet kan worden geëischt. Deze mogelijkheid geldt in het algemeen voor ouderen, die reeds lang in het bedrijf werkzaam zijn geweest.

Bij de behandeling van verzoeken om afgifte van de departementale verklaring, zijn de Kamers van Koophandel ingeschakeld, omdat haar advies daarover door het Departement wordt ingewonnen.

De vaststelling van de vakbekwaamheid gaat eveneens buiten de Kamers van Koophandel om. In de op de Vestigingswet Kleinbedrijf berustende uitvoeringsbesluiten treft men, naast een gedetailleerde uitwerking van de minimum-eischen van handelskennis, een dergelijke opsomming aan met betrekking tot de minimum-eischen van vakbekwaamheid, waarbij tevens wordt aangegeven door het bezit van welke diploma's, de vakbekwaamheid kan worden aangetoond. Doorgaans nemen de vakorganisaties de vakopleiding ter hand en stellen zij een diploma in. Het behoeft geen betoog, dat ook dit resultaat van de Vestigingswet Kleinbedrijf voor den middenstand als geheel van groot belang is.

Ook op dit terrein bestaat, op dezelfde wijze als ten aanzien van de handelskennis, de mogelijkheid in bepaalde gevallen, die tot onbillijkheid aanleiding zouden geven, een speciale verklaring af te geven, die verkregen kan worden na het afleggen van een eenvoudige proef. In deze gevallen plegen de Kamers eveneens van advies te dienen.

Het aanwezig zijn van de credietwaardigheid staat geheel ter beoordeling van de Kamers. Wel geven de uitvoeringsbesluiten ook te dien aanzien richtlijnen, maar deze kunnen niet anders dan algemeen zijn en laten daarom in grotere mate ruimte aan het inzicht van de Kamers. In den regel wordt verlangd, dat men gedurende één jaar de inrichting kan exploiteeren, hetgeen te beoordeelen is in verband met plaatselijke toestanden en verhoudingen. Bovendien moet men de kosten van de installatie van de inrichting voor een deel of geheel contant kunnen betalen, terwijl men, indien men met geleend bedrijfskapitaal werkt, een bewijs moet hebben, dat dit niet binnen twee jaar opeischbaar zal zijn.

Behalve tot hetgeen tot dusver werd genoemd, strekken de bemoeiingen der Kamers van Koophandel uit hoofde van de Vestigingswet Kleinbedrijf zich ook uit tot de vergunningen, die gedurende den spertijd, die in vele gevallen aan de eigenlijke vestigingsregeling voorafgaat en de mogelijkheid bedoelt te scheppen de voorgenomen vestigingsregeling voor te bereiden, worden afgegeven. Formeel gaat dit buiten de Kamers om, omdat deze vergunningen

¹⁾ Bij de reorganisatie van de Kamers in 1942 kwam de splitsing in een afdeling grootbedrijf en kleinbedrijf te vervallen. De detailhandel heeft thans geen zelfstandige vertegenwoordiging meer in de Kamers, daar hij een onderdeel uitmaakt van de Afdeling Handel. Afzonderlijk daarvan staat de Afdeling Ambacht.

door het Departement van Handel, Nijverheid en Scheepvaart worden gegeven, maar praktisch hebben de Kamers daarmee niettemin te maken, omdat zij de beslissing van het Departement voorbereiden.

Op deze wijze is bij de toepassing van de Vestigingswet Kleinbedrijf over de geheele linie een vruchtbare samenwerking tusschen de Kamers van Koophandel en het Departement tot stand gekomen, waarbij de decentraliserende en de centraliserende tendenties een op de eischen van de praktijk afgestemd evenwicht hebben gevonden.

Ten tijde van de totstandkoming van de Vestigingswet Kleinbedrijf heeft een punt van ernstige discussies uitgemaakt de vraag, of in deze regeling het behoefte-element niet diende te worden ingeschakeld. De voorstanders van deze inschakeling meenden, dat zonder het behoefte-element van een werkelijke bestrijding van de overbezetting geen sprake zou zijn, waartegenover de tegenstanders stelden, dat de behoefte niet exact te bepalen is en dat, ook afgezien daarvan, op deze wijze een bevredigende regeling niet te verkrijgen zou zijn, al was het alleen maar, omdat uit een oogpunt van behoefte niet het aantal inrichtingen beslissend is, maar de omzetten, die daarin worden bereikt.

De ervaring heeft niet kunnen uitmaken aan welken kant in dezen strijd het gelijk is, omdat al spoedig na het inwerkingtreden van de wet de oorlog is uitgebroken, zoodat deze niet lang in „normale” verhoudingen toepassing heeft gevonden.

Waarschijnlijk zouden, ware het anders gelopen, de tegenstanders van de inschakeling van het behoefte-element een goede kans hebben gemaakt, omdat dan gebleken zou zijn, dat een vestigingsregeling zonder behoefte-element in vrij bevredigende mate regulerend zou hebben gewerkt.

De oorlogsomstandigheden hebben echter de voorstanders van het behoefte-element in de kaart gespeeld, omdat de ontwikkeling geleidelijk aan in die richting is gegaan.

Besluit Algemeen Vestigingsverbod Kleinbedrijf 1941.

In 1941 kwam het Algemeen Vestigingsverbod Kleinbedrijf tot stand, dat voor de bedrijven op het terrein van den detailhandel, ambacht of kleine nijverheid, zooover daarop de Vestigingswet Kleinbedrijf niet van toepassing was, eveneens het vergunningsstelsel invoerde. Zoo kwam er dus afsluiting over de geheele linie met en zonder vestigingseischen. Het Besluit Algemeen Vestigingsverbod Kleinbedrijf 1941 geeft in het geheel geen normen voor het al dan niet verlenen van de vergunning en laat de beslissing geheel over aan den Secretaris-Generaal van het Departement van Handel, Nijverheid en Scheepvaart of van dat van Landbouw en Visserij als het een bedrijf op het gebied van de voedselvoorziening betreft. Het Besluit Algemeen Vestigingsverbod Kleinbedrijf 1941 draagt het karakter van een noodvoorziening en daarom is het niet verwonderlijk, dat bij de toepassing daarvan rekening wordt gehouden met de behoefte, waartoe het besluit, waarin immers geen richtlijnen voor de hanteering daarvan worden gegeven, de mogelijkheid openlaat.

Het lag voor de hand, dat de Kamers van Koophandel ook bij de uitvoering van het Besluit Algemeen Vestigingsverbod Kleinbedrijf 1941 ingeschakeld werden. Juist waar normen voor de toepassing van het besluit niet gegeven zijn, is het van belang te profiteeren van de kennis van de plaatselijke omstandigheden, waarover de Kamers beschikken en die voor een verantwoorde beslissing onontbeerlijk is.

Samenloop van Besluit Algemeen Vestigingsverbod Kleinbedrijf en Vestigingswet Kleinbedrijf.

Juist dezer dagen ²⁾ is op dezen weg nog weer een stap

²⁾ Besluit van de Secretarissen-Generaal van de Departementen van Handel, Nijverheid en Scheepvaart en van Landbouw en Visserij tot wijziging van het Besluit Algemeen Vestigingsverbod Kleinbedrijf 1941 en tot afwijking van de Vestigingswet Kleinbedrijf 1937 van 1 December 1943. (Nederlandsche Staatscourant van 2 December 1943).

verder gedaan, waardoor de Vestigingswet Kleinbedrijf geheel in de schaduw van het Besluit Algemeen Vestigingsverbod Kleinbedrijf 1941 is komen te staan. Het Algemeen Vestigingsverbod Kleinbedrijf 1941 geldt thans ook voor de takken van bedrijf, welke onder de Vestigingswet Kleinbedrijf 1937 vallen. Het Besluit Algemeen Vestigingsverbod Kleinbedrijf 1941 is dan echter primair. Slechts wanneer de vergunning krachtens het Besluit Algemeen Vestigingsverbod Kleinbedrijf 1941 wordt verleend, kan een vergunning ingevolge de Vestigingswet Kleinbedrijf worden verleend. Het voldoen aan de vestigingseischen van de Vestigingswet Kleinbedrijf heeft dus niet langer automatisch het verlenen van een vergunning krachtens die wet tengevolge.

Op deze wijze wil men, gelijk het in de officieele toelichting in de pers heet, voorkomen, dat iemand wel een vestigingsvergunning krachtens de Vestigingswet Kleinbedrijf kan krijgen, maar zich desondanks niet kan vestigen, omdat de grondstoffenpositie een dergelijke vestiging niet toelaat. Aldus is langs een achterdeur het behoefte-element in optima forma toch ten slotte binnengehaald. Fraai is deze wetgeving uit een legislatief oogpunt zeker niet te noemen, maar wellicht is het onredelijk in dezen tijd een dergelijken maatstaf aan te leggen. De omstandigheden dwingen er in ieder geval toe dezen weg in te slaan. Het laat zich denken, dat geen bezwaar zou bestaan tegen het verlenen van een vergunning op grond van het Besluit Algemeen Vestigingsverbod Kleinbedrijf 1941, doch dat niet voldaan wordt aan de eischen van de Vestigingswet Kleinbedrijf. In dat geval kan, daar beide vergunningen slechts gezamenlijk mogen worden verleend, ook van het verlenen van een vergunning uit hoofde van het Besluit Algemeen Vestigingsverbod 1941 geen sprake zijn. In zoverre behoudt dus de Vestigingswet Kleinbedrijf nog eenige betekenis, al zal deze casuspositie zich in de praktijk, voorshands althans, wel niet veelvuldig voordoen.

De nieuwe regeling leidt verder zoowel de aanvragen om vergunning krachtens het Besluit Algemeen Vestigingsverbod Kleinbedrijf 1941 als de aanvragen om vergunning ingevolge een spertijdbeschikking, die tot dusver bij het Departement moesten worden ingediend, langs de Kamers van Koophandel. Dit beteekent niet, dat in deze gevallen de besissing in handen van de Kamers wordt gelegd. Als voorheen blijft deze aan het Departement. Uit het voorafgaande is gebleken, dat de Kamers ook vroeger reeds met aanvragen van dezen aard bemoeiing hadden, zoodat er ook in dit opzicht in feite niets verandert. Het nieuwe is echter, dat de Kamers belast worden met de zorg voor het overleg met de verschillende instanties, waarvan het advies moet worden ingewonnen, zooals bedrijfsorganisaties, bedrijfschappen en rijksbureaux. Als punten, die bij dit overleg onder het oog moeten worden gezien, noemt het perscommuniqué uitdrukkelijk, of er behoefte bestaat aan het te vestigen bedrijf en of de grondstoffenpositie een dergelijke vestiging toelaat.

De Kamers van Koophandel kunnen hierbij een nuttige taak vervullen, omdat zij een tegenwicht kunnen vormen tegen de licht te eenzijdige instelling, waarmee organisaties van vakgenooten, als de bedrijfsorganisaties en bedrijfschappen, vragen als deze zullen tegemoet treden. De Kamers zullen zich bij de vervulling van deze taak niet slechts moeten gedragen als vertegenwoordigers van de regionale belangen, maar niet minder als behartigers van de algemeene bedrijfsbelangen, als hoedanig zij zijn te beschouwen als gedecentraliseerde voorposten van het Departement, dat zich op deze wijze bij de vervulling van zijn opdracht voorziet van den steun van krachten uit het bedrijfsleven.

Zoo gezien, gaat de betekenis van het nieuwe besluit ver uit boven de incidenteele voorzieningen, die het bevat, omdat het gezien mag worden als een teeken, dat het Departement niet voornemens is toe te geven aan de nei-

ging van de bedrijfsorganisaties om de beslissing over de toelating van nieuwe bedrijfsgenooten geheel aan zich te trekken.

Het is de vraag, of de Vestigingswet Kleinbedrijf bij den terugkeer van meer normale verhoudingen wel ooit weer in haar ouden luister zal worden hersteld. Het is niet waarschijnlijk, dat de bedrijfstakken, die thans het behoefte-element leeren kennen, het straks weer zullen willen prijsgeven. De verwachting schijnt dan ook niet ongegrond, dat de nieuwste regeling een uitholling van de Vestigingswet Kleinbedrijf tengevolge zal hebben. Voor de toekomst is de uitbreiding van deze wet tot nieuwe bedrijfstakken alleen nog maar van belang als middel ter bevordering van de vakbekwaamheid en handelskennis.

Wet op het Uitverkoopen en Opruimen in het Winkelbedrijf en Wet op het Afbetalingsbedrijf.

Intusschen zijn met de vestigingsregelingen, hoewel ten deze van het meeste belang, de beïnvloedingen van de Kamers van Koophandel met het kleinbedrijf nog niet uitgeput. Anterieur aan de Vestigingswet Kleinbedrijf is nog de Wet op het Uitverkoopen en Opruimen in het Winkelbedrijf van 13 September 1935, Staatsblad 564, en de Wet op het Afbetalingsbedrijf van 23 April 1936, Staatsblad 605, die beide den Kamers ook een taak geven.

Eerstgenoemde wet stelt, afgezien van de verkoopen in verband met de jaars- of seizoenswisseling, het aankondigen van uitverkoopen en opruiming afhankelijk van een vergunning van de Kamer van Koophandel en geeft verder normen voor het gebruik van de aanduiding uitverkoop en opruiming.

De Wet op het Afbetalingsbedrijf maakt het optreden als kleinverkooper op afbetaling en als afbetalingscolporteur afhankelijk van een vergunning, die door de Kamer van Koophandel verleend moet worden.

Beide regelingen zijn tengevolge van de oorlogsomstandigheden practisch in onbruik geraakt, terwijl het voorschift, dat de afbetalingscolporteur elk jaar een nieuw bewijs van de hem verleende vergunning moet vragen, bij gebreke aan controle op de naleving van deze bepaling, reeds eerder vrijwel een doode letter was geworden.

Borgstellingsfondsen.

Van belang zijn verder nog de bemoeiingen van de Kamers van Koophandel met de borgstellingsfondsen, tot het oprichten waarvan zij veelal het initiatief hebben genomen. De borgstellingsfondsen hebben voor den middenstand nuttig werk gedaan, niet alleen door credietverleening mogelijk te maken, maar ook door hun saneerend optreden, dat voortdurend aan betekenis heeft gewonnen, en waarbij in het bijzonder ook het belang van een behoorlijke boekhouding op den voorgrond werd gesteld, hetgeen naar de ervaring heeft uitgewezen, maar al te zeer noodig was. Volstaan moet worden met de enkele vermelding van dit belangrijke werk. Wie er meer van wil weten, doet goed de betreffende publicaties van het Departement van Handel, Nijverheid en Scheepvaart te raadplegen.

Economisch Instituut voor den Middenstand.

Ten slotte worde nog genoemd het Economisch Instituut voor den Middenstand, dat door de Kamers van Koophandel, tezamen met het Departement van Handel, Nijverheid en Scheepvaart, wordt in stand gehouden. Dit Instituut heeft belangrijk statistisch materiaal op het gebied van het kleinbedrijf verzameld. Te verwachten is echter, dat, nu de bedrijfsorganisaties tot stand zijn gekomen, deze op dit punt de plaats van de Kamers van Koophandel zullen gaan innemen, aangezien deze, belast als zij in de eerste plaats zijn met de behartiging van de regionale belangen van het bedrijfsleven, voor de zorg van dit Instituut minder aangewezen schijnen.

Mr. G. E. VAN WALSUM.

RONDOM HET RECHT VAN BEDRIJFS-UITOEFENING.

Bij het neerschrijven van hetgeen hier volgt, is uitgegaan van den gedachtengang, dat samenhang kan worden gezien en verband gelegd tusschen de ontwikkeling met betrekking tot de organisatie van het bedrijfsleven gedurende de afgelopen drie jaren eenerzijds en de organisatievormen en -regelingen in de daaraan voorafgaande periode anderzijds.

Vooraf zij opgemerkt, dat, hoewel het onderwerp aspecten vertoont van algemeene strekking en eventuele conclusies, mutatis mutandis, dan ook in menig opzicht algemeene gelding hebben, toch het uitgangspunt meer in het bijzonder op het gebied van den detailhandel en het ambacht ligt, en wel meer speciaal bij de Vestigingswet Kleinbedrijf 1937, welke bepalingen, naast die van het Besluit Algemeen Vestigingsverbod Kleinbedrijf 1941, de bevoegdheid tot het uitoefenen van een bedrijf in de genoemde economische sectoren voorloopig nog gedeels beheerschen.

Opsporingsbevoegdheid van bedrijfsorganisaties.

Overziet men de ruim zesjarige periode, waarin met de Vestigingswet is gewerkt en ervaring is opgedaan, dan moet, met alle erkenning van de winst en de positieve voordeelen, die de wet heeft gebracht, toch worden geconstateerd, dat in vrijwel alle branches, waarop zij van toepassing is verklaard, de klacht verneembaar is, dat de met de wet en haar uitvoeringsbesluiten bereikte resultaten zijn ten achter gebleven bij de verwachtingen, die men bij het tot stand komen der wet ervan heeft gehad. Ondanks een niet te ontkennen belangstelling telkenjare van aspirant-ondernemers voor opleiding en examens, blijven nog regelmatig velen zich afzijdig houden, die gebruikmakend van de gebrekkige controle op naleving der vestigingsbepalingen, zonder aan de gestelde eischen te voldoen en zonder verkregen vergunning trachten een winkelbedrijf te beginnen of hun assortiment met niet-vrije artikelen uit te breiden.

Verscheidene oorzaken zijn hiervoor aan te wijzen. In de eerste plaats wordt een doeltreffende handhaving der bepalingen aanzienlijk belemmerd door het gemis aan speciale kennis met betrekking tot de in die bepalingen geregelde materie bij de met het toezicht belaste politieambtenaren. Wat dit punt betreft, zou vermoedelijk reeds een aanmerkelijke verbetering zijn aan te brengen door aan organen uit het bedrijfsleven zelf opsporingsbevoegdheid toe te kennen, waartoe artikel 15 lid 1 sub b der Vestigingswet de mogelijkheid opent.

De gang van zaken is tot dusver, dat klachten terzake van onrechtmatige vestigingen ter kennis van het Departement van Handel, Nijverheid en Scheepvaart worden gebracht via de vakorganisaties, welke een summier vooronderzoek instellen. Het Departement wint vervolgens inlichtingen in bij de Kamer van Koophandel, binnen welker gebied de overtreding is begaan, en zendt tenslotte, zoo daartoe aanleiding bestaat, de klacht ter behandeling door aan de plaatselijke politie. Een directe opsporingsbevoegdheid, naast die van rijks- en gemeentepolitie toekomend aan de bedrijfsorganisaties, dus zou, behalve dat zij aan de deskundigheid van het onderzoek zeer ten goede zou komen, een niet onbelangrijke bekorting der procedure beteekenen.

Op dit punt even verder ingaande, zou een eventuele toekenning der bevoegdheid echter voorshands wellicht beter niet dienen te geschieden aan de afzonderlijke voor elke branche ingestelde bedrijfsorganisaties, doch centraal aan de alle ambachts- en detailhandelsorganisaties overkoepelende Hoofdgroep Ambacht en Bedrijfsgroep Detailhandel; dat daarbij een nauwe samenwerking tusschen deze beide, ter verzekering van een éénvormig beleid, wenschelijk is, spreekt welhaast vanzelf. De genoemde

centrale organisaties beschikken uiteraard meer dan de onder haar ressorteerende groepen over de middelen en krachten om een zoo doelmatig mogelijk werkend controle-apparaat op te bouwen en de opleiding van terzake kundige ambtenaren naar den eisch te verzorgen. Het voordeel van een centrale, in tegenstelling tot een branchegewijs gedecentraliseerde, werkwijze is niet alleen, dat de toekomstige ambtenaren hun taak volgens uniforme richtlijnen zullen kunnen uitvoeren, maar ook, dat zij in het hun toe te wijzen district op het gebied van verschillende branches tegelijkertijd opsporingswerkzaamheden zullen kunnen verrichten. Verwacht moet immers worden, dat ambtenaren in dienst van afzonderlijke vak- of ondervakgroepen meestentijds daarin geen volledig bezetten werkring zullen vinden. Niet in de laatste plaats ook pleiten voor een centralen opzet de aan de uitoefening der opsporingsbevoegdheid verbonden kosten, welke voor vele branches in geval van aanstelling van eigen opsporingsambtenaren onoverkomelijke moeilijkheden zouden opleveren.

Politiedwang.

Valt dus in het algemeen een maatregel, waarbij politionele bevoegdheid aan de Bedrijfsgroep Detailhandel, resp. de Hoofdgroep Ambacht wordt toegekend, toe te juichen, zoo moet de betekenis hiervan als op zichzelf staande maatregel toch niet worden overschat, aangezien, naast de insufficientie van het tegenwoordige controle-apparaat, de onbevredigende toestand in belangrijke mate moet worden geweten aan het beleid der justitie, welke niet geneigd is snel tot vervolging over te gaan en bij eventueel plaats hebbende vervolging en veroordeeling zeer gematigde straffen pleegt op te leggen, die het gevoel voor het strafbare en onrechtmatige van dit soort overtredingen bij de betrokkenen weinig levendig houden.

Wil er sprake zijn van een werkelijke verbetering; dan zal, naast de bevoegdheid tot opsporen, als noodzakelijk complement daarvan in de wet dienen te worden opgenomen een bepaling, waarbij politiedwang (gepaard met het recht van parate executie) wordt mogelijk gemaakt. Een bepaling dus, die aan het orgaan, dat de wet uitvoert, bevoegdheid geeft tot het zonder rechterlijke tussenkomst in feite verwezenlijken van de bedoeling der wet; desnoods met behulp van den sterken arm, hetgeen in casu neerkomt op het sluiten van ondernemingen, die onrechtmatig een winkelbedrijf uitoefenen, c.q. het in beslag nemen van onrechtmatig gevoerde niet-vrije artikelen. Men kent de figuur van den politiedwang uit tal van andere wetten; als een willekeurig voorbeeld noem ik de Woningwet, bij de uitvoering waarvan het in de praktijk betrekkelijk zelden voorkomt, dat degenen, die zonder bouwvergunning heeft gebouwd, voor den rechter wordt gedaagd, doch waarbij zich herhaaldelijk gevallen voordoen van het op kosten van den overtreder afbreken en wegruimen van zonder vergunning opgetrokken bouwsels op bevel der bouwpolitie. Trouwens, ook het Bedrijfsvergunningenbesluit 1941 kent den politiedwang terzake van het zonder vergunning vestigen van industrie- of groothandelsbedrijven. Of bij de uitvoering van dit besluit van deze bevoegdheid gebruik wordt gemaakt, is mij niet bekend, doch de gedachte eener bedrijfspolitie is hier aanwezig.

Erkend moet worden, dat de practische toepassing van politiedwang niet los kan worden gedacht van de evidentie der feitelijke overtreding — daar anders de politie zou treden in een beoordeeling van aan de overtreding ten grondslag liggende feiten, hetgeen des rechters is — en dat deze evidentie, in verband met de tegenwoordige moeilijke bewijsbaarheid van het strafbare feit, veelal ontbreekt. Immers, de overtreder beroept zich gewoonlijk op het verrichten van bedrijfswerkzaamheden als ondernemer in een periode, voorafgaande aan de afkondiging van het betreffende vestigingsverbod, en hij doet dit veelal onder overlegging van oude facturen en kwitanties, waar-

van de betrouwbaarheid en bewijskracht niet altijd even hoog kunnen worden aangeslagen. Evidentie zou eerst worden verkregen, indien de betrokkene de rechtmatigheid van de uitoefening van zijn bedrijf slechts zou kunnen en mogen aantoonen door middel van een hem verleende schriftelijke vergunning, ongeacht, of vestiging vóór of na afkondiging van een vestigingsregeling of vestigingsverbod heeft plaats gehad.

Zoo bezien zal men om verbetering in den bestaanden toestand te brengen dan ook weer met het opnemen in de wet van de mogelijkheid van politiedwang niet kunnen volstaan. De rechtmatigheid der bedrijfsuitoefening zal onmiddellijk en op eenvoudige wijze door de bevoegde ambtenaren moeten kunnen worden geconstateerd, zoodat een tweede wetswijziging wenschelijk lijkt, strekkende tot het algemeen verplicht stellen van het bezit van een vestigingscertificaat, dat in het bedrijf te allen tijde aanwezig dient te zijn en op verlangen moet kunnen worden getoond¹⁾.

Vestigingsbepalingen en lidmaatschap der bedrijfsorganisaties.

Het vestigingscertificaat nu — en hier naderen wij het punt, waar oude en nieuwe organisatievormen elkaar raken — moet voor de toekomst worden gezien in samenhang met het lidmaatschap der bedrijfsorganisaties. Er zal namelijk een gelijkschakeling tot stand moeten worden gebracht in dien zin, dat bereikt wordt, dat de leden der organisaties identiek zijn met de ondernemingen, die krachtens de vestigingsbepalingen een bedrijf mogen uitoefenen²⁾.

Het is hier de plaats om in een bepaald opzicht te oponeeren tegen de vaak vernomen stelling, dat de bedrijfsorganisaties geen bemoeienis zouden hebben met de uitvoering der vestigingsbepalingen en voor haar slechts de feitelijke uitoefening van het bedrijf als criterium voor registratie mag gelden. Formeel genomen is dit natuurlijk volkomen juist: politionele bevoegdheden komen den bedrijfsorganisaties tot op heden niet toe; en evenzeer is het waar, dat de instellingsbeschikkingen der groepen zonder meer als leden aanwijzen alle ondernemingen, welke haar bedrijf maken van het verrichten van de in de respectieve beschikkingen omschreven handelingen. Niettemin behoeven m. i. de bedrijfsorganisaties ook onder de werking der vigeerende wettelijke bepalingen, welke met betrekking tot deze materie geen uitgewerkte richtlijnen bevatten of uitdrukkelijke bevoegdheden toekennen, haar registreerende taak niet zoodanig beperkt op te vatten, dat zij verplicht zouden zijn alle ondernemingen te registreren, welke werkzaam zijn in eenigen bedrijfstak, ongeacht de rechtmatigheid dier werkzaamheid. Integendeel. De mogelijkheid immers van een gelijkschakeling, als waarop ik boven doelde, ligt in het „Tweede Uitvoeringsbesluit Organisatie Bedrijfsleven 1940”, bij een bepaalde interpretatie daarvan, besloten. In artikel 3 van dit besluit toch wordt gesproken over de automatische aansluiting aan de bevoegde hoofdgroep (ter verdeling over de lagere organisaties) van alle ondernemingen „die op het betrokken gebied van het bedrijfsleven werkzaam zijn dan wel zoodanige werkzaamheid aanvangen”. Het komt mij nu voor, dat deze bepaling moet worden gelezen en geïnterpreteerd alsof er stond: „die op het betrokken gebied van het bedrijfsleven rechtmatig werk-

¹⁾ Men zou kunnen opmerken, dat het motief, waarmee hierboven de wenschelijkheid van het verlenen van opsporingsbevoegdheid aan organen van het Bedrijfsleven zelf werd betoogd, n.l. het gemis aan technische kennis bij rijks- en gemeentepolitie, door de voorgestelde vereenvoudiging met betrekking tot het constateeren der overtredingen, minder klemmend wordt; echter zijn er nog tal van andere redenen, welke voor eigen opsporingsbevoegdheid pleiten, slechts moest op de gesignaleerde ondeskundigheid der tegenwoordige opsporingsorganen als oorzaak van de gebrekkige naleving der vestigingsbepalingen hier de nadruk vallen.

²⁾ Hetzelfde bepleit Dr. J. C. C. Rupp in zijn „De werkzaamheden der Organisatie-Commissie” met betrekking tot het Bedrijfsvergunningenbesluit.

zaam zijn dan wel een zoodanige werkzaamheid *rechtmatig* aanvangen". Het kan toch immers niet de bedoeling zijn, dat bij de uitvoering van het eene overheidsbesluit feiten worden gesanctionneerd — hetgeen door inschrijving in het ledenregister practisch gebeurt —, welke door een ander overheidsbesluit als overtredingen worden gekwalificeerd.

In dezen gedachtengang behoort het reeds nu tot de taak der bedrijfsorganisaties — welke taak haar dus niet uitdrukkelijk meer behoeft te worden opgedragen — zorg te dragen voor aanpassing van den in feite bestaanden aan den rehtens bedoelden toestand en derhalve uit haar ledenregisters af te voeren, die ondernemingen, welke in strijd met de vestigingsvoorschriften een bedrijf uitoefenen. Daartoe zal nagegaan dienen te worden, of degenen, die zich als bedrijfsgeenooten hebben aangemeld, inderdaad werkzaam zijn, hetzij krachtens verleende vergunning, hetzij krachtens verkregen recht op grond van feitelijke bedrijfsuitoefening in de aan de afkondiging der toepasselijke bepalingen voorafgaande periode. Vooral met het oog op de laatstbedoelde gevallen is de instelling van commissies ad hoc aan te bevelen, teneinde de gewenschte objectiviteit te verzekeren bij het oordeel omtrent de rechtmatigheid der bedrijfsuitoefening³⁾. De door deze commissies gediskwalificeerde ondernemingen zullen via het Departement ter berechting moeten worden voorgedragen en, ingeval geen vervolging of veroordeeling plaats vindt, als lid der organisatie moeten worden geaccepteerd.

Met de op vorenomschreven wijze in de verschillende branches te bereiken stabilisatie is dan tegelijkertijd de basis gelegd voor een verdergaande ordening of saneering, zoo daaraan behoefte bestaat. In het tot stand brengen van de boven aangeduide gelijkschakeling mag namelijk nog niet de eigenlijke saneerende werkzaamheid worden gezien, welke met uitoefening van de toegekende of toe te kennen verordenende bevoegdheid moet worden ter hand genomen; hier is slechts sprake van een administratieve gelijkschakeling door middel van een bloote verwezenlijking van de bedoeling der vestigingsbepalingen en met gebruikmaking dus van de thans reeds ten dienste staande middelen.

Wordt de verordenende bevoegdheid door de groepen gehanteerd om lidmaatschaps- of erkenningsverordeningen vast te stellen, dan kunnen deze, zooals gezegd, een saneerende strekking hebben, m. a. w. normen stellen, waaraan ook reeds gevastigde ondernemingen (al dan niet na een overbruggingsperiode) zullen hebben te voldoen. Noodzakelijk is dit echter niet; ook bij deze van de groepen uitgaande verordeningen kan evenzeer als bij de huidige vestigingsbepalingen het principe der onaantastbaarheid van verkregen rechten gelden, waaruit blijkt, dat beide regelingen slechts wat betreft den aard der gestelde normen, doch niet in wezen van elkaar verschillen. De lidmaatschapsverordeningen zijn dus met de vestigingsregelingen op één lijn te stellen. Dit geeft weer mede steun aan de bovenverdedigde opvatting, dat de reeds bestaande vestigingsbepalingen inderdaad als normatief voor de samenstelling der ledenregisters moeten worden beschouwd⁴⁾.

Basiswet voor erkenningsverordeningen.

Het constateeren van de wezensgelijkheid der beide

³⁾ Over samenstelling, werkwijze, enz., dezer commissies raadplege men het artikel van Dr. E. J. Tobin: „Het vraagstuk der zgn. erkenningen in groot- en kleinhandel” in „E.-S.B.” van 24-2-43, no. 1414.

⁴⁾ Een geheel andere opvatting omtrent de kwestie van het lidmaatschap vindt men bij Mr. W. C. L. van der Grinten in zijn belangrijke beschouwingen over de verordenende bevoegdheid der bedrijfsorganisaties in het Septembernummer van de „Naamlooze Vennootschap”. Mr. v. d. G. ontkent hierin, dat het rechtmatigheidsvereischte voor het lidmaatschap zou kunnen worden gesteld en tevens ontkent hij de mogelijkheid van het vaststellen van erkenningsverordeningen op grond waarvan het lidmaatschap zou kunnen worden geweigerd. Voor hem is de instellingsbeschikking der groepen het uitsluitende criterium voor registratie als lid.

soorten van erkenningsregelingen geeft aanleiding tot nog een andere alleszins belangrijke conclusie, dat nl. de van de bedrijfsorganisaties uitgaande lidmaatschapsverordeningen nog steeds een basiswet missen, waaraan zij haar sanctie kunnen ontleenen. Evenals de Vestigingswet strafbaar stelt de overtreding van het verbod tot vestiging, neergelegd in een ter uitvoering van de Vestigingswet afgekondigd vestigingsbesluit, evenzoo zullen bij wet de gevolgen geregeld moeten worden van overtredingen der in lidmaatschapsverordeningen op te nemen verbodsbepalingen tot uitoefening van een bedrijf. Het ontbreken van een zoodanige basisregeling, zonder welke de verordeningen der bedrijfsorganisaties geen practisch effect kunnen hebben, zal, naarmate de organisaties van haar bevoegdheid tot het stellen van regelen gebruik wenschen te maken, steeds meer als een ernstig hiaat worden gevoeld.

Het bovenstaande kan in de volgende conclusies worden samengevat:

1. Het verdient aanbeveling aan de bedrijfsorganisaties van den detailhandel en het ambacht, in het belang van een doeltreffender handhaving der vestigingsbepalingen, eigen opsporingsbevoegdheid te verleenen, zij het ook, dat deze bevoegdheid voorshands, in afwachting van een verdere ontwikkeling der dingen, slechts aan de betreffende centrale organisaties ware toe te kennen, zoodat bij de uitoefening der bevoegdheid een uniform beleid kan worden gevoerd. De opsporingsbevoegdheid zal zich mede kunnen uitstrekken tot de overtredingen van erkenningsverordeningen, naar gelang deze door de bedrijfsorganisaties worden vastgesteld.

2. Het is gewenscht, dat de vestigingsbepalingen worden aangevuld door het opnemen daarin van het instituut van den politiedwang met het complementaire parate-executierecht, met dien verstande evenwel, dat het uitoefenen dezer machtsmiddelen blijft rusten, totdat de uiterlijke voorwaarden voor hanteering daarvan aanwezig zijn, d. w. z. totdat, ter vereenvoudiging van de bewijsbaarheid van overtredingen, een gelijkschakeling der ledenregisters en rechtmatige vestigingen is tot stand gebracht. In verband met dit laatste dienen de wettelijke bepalingen een wijziging te ondergaan, waardoor niet alleen het aanvangen, doch ook het uitoefenen van een bedrijf van een vergunning (blijkende uit een vestigingscertificaat, waarvan de aanwezigheid in het bedrijf verplicht wordt voorgeschreven) afhankelijk wordt gemaakt.

3. De verordenende bevoegdheid der bedrijfsorganisaties is in haar huidige vorm niet perfect, tengevolge van het ontbreken van een strafrechtelijke sanctie. Zoo spoedig mogelijk wordt in deze lacune voorzien door een basisregeling, welke het uitoefenen van een bedrijf in strijd met verordeningen der groepen verbiedt.

Mr. C. E. DE ROOY.

HET VRAAGSTUK DER ZGN. „ERKENNINGEN” EN DE DOOR DE BEDRIJFSORGANISATIES UIT TE VAARDIGEN ERKENNINGS-VERORDENINGEN.

Het vraagstuk van het lidmaatschap van de bedrijfsorganisatie en het daarmee samenhangende probleem der zgn. „erkenningen” staat momenteel in het brandpunt der belangstelling, in het bijzonder bij belanghebbenden van de organisaties van den handel en het ambacht. In het onderstaande wordt getracht ten aanzien van het laatstgenoemde punt, dat der „erkenningen”, nader de gedachten te bepalen. In een volgende bijdrage kan dan een aantal andere aspecten van het lidmaatschapsprobleem aan een beschouwing worden onderworpen.

Ingevolge het bepaalde in artikel 3 van het Tweede Uitvoeringsbesluit Organisatie Bedrijfsleven 1940 worden

alle ondernemingen, die op het tijdstip van afkondiging van de instellingsbeschikking van een bepaalde groep op het door deze beschikking bestreken gebied van het bedrijfsleven werkzaam zijn, dan wel na dit tijdstip een zoodanige werkzaamheid aanvangen, bij de bevoegde hoofdgroep aangesloten, waarmede het lidmaatschap van bedoelde onderneming een aanvang neemt. Dit „werkzaam zijn” wordt in de instellingsbeschikkingen geformuleerd als „haar bedrijf maken van”, „zich bezig houden met” en andere soortgelijke termen. Teneinde in staat te zijn om uit te maken, of een onderneming lid is van een bedrijfsorganisatie, zal men dienen vast te stellen wat onder dit „haar bedrijf maken van (een bepaalde werkzaamheid)” moet worden verstaan. Reeds vrij spoedig is door den Raad voor het Bedrijfsleven als richtlijn uitgegeven, dat voor deze vaststelling nimmer de omvang van de door de onderneming verrichte werkzaamheden als maatstaf kan worden genomen, zoodat ook bij zeer geringe omzetten de betrokkenen „als lid van de bedrijfsorganisaties voorloopig geaccepteerd zullen moeten worden”.

Steeds wanneer sprake is van een beroepsmatig en met een zekere regelmaat verrichte handeling¹⁾ zal men kunnen zeggen, dat de onderneming van het verrichten van deze handeling haar bedrijf maakt. Zoo gezien is het mogelijk, dat een plattelandswinkelier, die in een jaar slechts f 100,— aan tabak omzet, toch geacht moet worden zijn bedrijf te maken van den verkoop in het klein van tabak, zoodat hij lid is van de desbetreffende bedrijfsorganisatie. En de dameskapper, die het artikel „lederen tassen” in zijn étalage legt — misschien als lokartikel — en daarvan drie of vier of tien stuks in den loop van het jaar verkoopt, zal men eveneens op goede gronden als lid van de lederwaren-detailhandelsgroep moeten beschouwen. In beide voorbeelden toch, die met honderden andere zouden zijn aan te vullen, kan zeer wel sprake zijn van een min of meer regelmatig als (neven-) beroep verrichte werkzaamheid, zoodat formeel aan de in de instellingsbeschikking neergelegde lidmaatschaps-eisch is voldaan. Nochtans liggen de bezwaren (en niet in het minst de administratieve bezwaren) van een dergelijke indeeling voor de hand²⁾.

Toepassing van „saneeringsnormen”.

Hierbij komt, dat vrij algemeen in de bedrijfsorganisatie de wensch bestaat om reeds terstond bij de beoordeeling van de vraag, of een onderneming voor het lidmaatschap van een groep in aanmerking komt, een min of meer gematigde „saneering” toe te passen. Met den term „saneering” wordt dan aangeduid een complex van regelingen, welke tezamen beoogen bepaalde misstanden in een bedrijfstak uit den weg te ruimen, en, meer in het bijzonder, die maatregelen, welke ten doel hebben bepaalde categorieën van bestaande ondernemingen uit te schakelen, dan wel op een hooger peil te brengen. De procedure zou men dan aldus kunnen zien, dat in een verordening van de groep de instellingsbeschikking — in het bijzonder de term „haar bedrijf maken” — nader zou worden geïnterpreteerd, en wel enger dan in den hierbovenbedoelden zin van „regelmatig als beroep verrichte werkzaamheid”, zoodat op grond van de in de verordening gegeven (en door den Secretaris-Generaal goed te keuren) interpretatie ook ondernemingen, die niet in bepaalde mate of op bepaalde wijze een werkzaamheid uitoefenen, als lid van de groep zouden kunnen worden geweigerd. Weigering als lid van een onderneming op dezen grond zou dan logischerwijze moeten impliceren een verbod tot uitoefening van de desbetreffende werkzaamheid. Op dit laatste punt wordt in het volgende nader ingegaan.

Het behoeft geen betoog, dat hier een zeer gevaarlijk

terrein wordt betreden en dat een streng toezicht van de hooger georganiseerde groepen en van de centrale Overheid op deze materie zeker niet gemist zal kunnen worden³⁾.

Het begrip „saneering” veronderstelt in het algemeen een proces, hetwelk zich over een min of meer lange tijdsruimte uitstrekt. In het verleden is men, bij het stellen van regelen, welke beoogden een zekere saneering in een bepaalden bedrijfstak te bereiken, er immer huiverig voor geweest om verkregen rechten aan te tasten. Bij privaatrechtelijke, zoowel als bij Overheids-saneeringsregelingen (vgl. bijv. de Vestigingwet Kleinbedrijf, welke in laatste instantie toch ook een geleidelijke saneering van het middenstandsbedrijfsleven beoogt) heeft meestal als stelregel gegolden, dat deze regelingen op bestaande ondernemingen niet van toepassing zouden zijn. Wordt hierdoor dus eenerzijds een alleszins te billijken consideratie betracht voor de vaak vitale belangen van bestaande ondernemingen, anderzijds mag niet worden ontkend, dat een eenigszins snelle en doeltreffende gezondmaking van een bedrijfstak, welke zulk een gezond maken in het algemeen belang ten zeerste behoeft, op deze wijze vrijwel nimmer wordt bereikt, en men kan zich niet recht afvragen, of het algemeen belang resp. het groepsbelang, niet vaak al te zeer uit het oog werd verloren bij de angstvallige zorg voor de belangen van individueele ondernemingen, die bovendien, objectief beschouwd, zulk een zorg in vele gevallen niet verdienen. Het systeem, volgens hetwelk men een bedrijfstak saneert, uitsluitend door het doen „uitsterven” van de zwakke of zieke deelen, heeft zijn verdiensten, het brengt ook zeer wezenlijke bezwaren met zich, die de neiging hebben in een dynamisch tijds-gewricht als het huidige meer op den voorgrond te treden. Steeds meer stemmen gaan dan ook op om de mogelijkheid voor toepassing van een gematigde saneering open te stellen en dan een saneering, welke in beginsel ook bestaande bedrijven zou aantasten.

Vooropgesteld, dat deze aantasting van „verkregen rechten” binnen zekere perken blijft, schijnt in beginsel tegen zulk een saneering geen bezwaar te bestaan. Zoo zal men, indien men bovenstaanden gedachtengang aanvaardt, er toch geen bezwaar in mogen zien om een ondernemer met een „omzet” van bijv. f 100,— of f 150,— 's jaars — en hun aantal is niet gering! — van het lidmaatschap van de organisatie uit te sluiten⁴⁾. Om andere redenen zal men evenmin behoeven te schromen om een „ambachtsman”, die voor de uitoefening van zijn ambacht niet over een minimum aan gereedschappen beschikt, als lid van de betrokken ambachtsorganisatie te weigeren. Het spreekt vanzelf, dat hij de bepaling van de normen, op grond waarvan uitsluiting van het lidmaatschap zal kunnen plaats vinden — en die, daar in de eerste plaats de aard van de branche voor deze normen bepalend is, voor elke branche afzonderlijk zullen moeten worden bezien —, groote voorzichtigheid moet worden betracht, opdat onnoodige schadetoebrenging worde voorkomen. Zoo zullen zeker verschillende criteria moeten worden toegepast, al naar gelang de uitsluiting betreft speciaal-zaken dan wel zgn. gemengde bedrijven, plattelands-zaken dan wel vestigingen in een groote stad.

Verder zal het vaak gewenscht zijn om naast de „erkenden” (d. z. dus die ondernemers, welke aan de normen van de lidmaatschapsverordening voldoen) en de „niet-erkenden” (de ondernemingen, die beneden de gestelde normen blijven) nog een derde categorie van „voorwaardelijk erkenden” te scheppen, omvattende die ondernemingen, die weliswaar niet volledig aan de gestelde eischen voldoen, doch die uit billijkheidsoverwegingen in

¹⁾ Men vgl. hierbij „De functie van de bedrijfsorganisatie bij vestigings- en saneeringsregelingen” in „Mededeelingen van de Hoofdgroep Ambacht en de Bedrijfsgroep Detailhandel” van 13 Maart 1943.

²⁾ Een bijkomend voordeel van een dergelijke procedure is, dat zij indirect medehelpt om de vooral in detailhandel en ambacht voortwoekerende branchevervaging te bestrijden.

³⁾ Zie „Economische Voorlichting”, jrg. 1, nr. 3, pag. 66.

⁴⁾ In een volgend artikel wordt op deze bezwaren nader ingegaan.

de gelegenheid moeten zijn vóór een bepaalden datum daaraan alsnog te voldoen. Deze „voorwaardelijke erkenning” ligt geheel in de lijn van het tweede element van de saneeringsgedachte: het door opvoeding en desnoods door zachten dwang op hooger peil brengen van de bedrijfs-genooten. Met name, wanneer aan de „inrichting” in de verordening bepaalde eischen worden gesteld, is het instituut van „voorwaardelijke erkenningen” zeer bruikbaar. In den tijd, welke verloopt tusschen de voorwaardelijke erkenning en de definitieve erkenning of de definitieve afvoering, is de onderneming volledig gerechtigd lid.

Tenslotte zal de verordening normen dienen te stellen voor hen, die zich vestigen na den datum van het in werking treden der verordening, waarbij — voor detailhandel en ambacht — aansluiting kan worden gezocht aan de Vestigingswet Kleinbedrijf, resp. de op grond van deze wet uitgevaardigde vestigingsbesluiten⁵⁾. Men mag daarbij aannemen, dat de normen, welke de lidmaatschapsverordening behelst, mogen uitgaan boven die, welke de Vestigingswet stelt (handelskennis, vakbekwaamheid en creditwaardigheid). Zoo zal de verordening ongetwijfeld omtrent de inrichting van winkel of werkplaats eischen mogen stellen, waaraan de leden van de groep zullen hebben te voldoen.

Koppeling van de erkenning aan de vergunning tot bedrijfsuitoefening.

Het behoeft wel geen betoog, dat een uitsluiting van het lidmaatschap zonder meer — derhalve zonder dat aan deze uitsluiting bepaalde gevolgen ten aanzien van de uitoefening van het bedrijf zijn verbonden — nimmer een saneering tengevolge zal kunnen hebben. Saneering veronderstelt immers een ingrijpen in de bedrijfsuitoefening van bepaalde ondernemers; zou men een bepaalde onderneming van het lidmaatschap uitsluiten en het bij deze formeele daad laten, dan zou niet alleen een saneering nimmer worden bereikt, maar men zou integendeel op deze wijze de situatie in een bepaalden bedrijfstak nog verslechteren, daar bedrijfsgenooten als zoodanig zouden worden gehandhaafd, op wie de organisatie geen vat zou hebben. Het is toch te dwaas, dat men bepaalde bedrijfsgenooten, bijv. wegens volkomen onvolwaardigheid, van het lidmaatschap zou uitsluiten en dat men deze leden vervolgens zou toestaan met de uitoefening van hun bedrijf rustig voort te gaan. De uitsluiting zou aldus immers niets meer dan een gebaar zijn, het lidmaatschap van de organisatie zou elke waarde ontberen en bovendien zouden de uitgesloten ondernemers als niet-leden aan tal van organisatorische maatregelen kunnen ontkomen, hetgeen het werk van de organisatie volmaakt onmogelijk zou maken. Bij de bovenstaande redeneering is dan ook impliciet uitgegaan van de veronderstelling, dat de niet-erkenning als lid tot consequentie heeft, dat het den betrokken ondernemer verboden is nog op het betreffende gebied van het bedrijfsleven werkzaam te zijn. Dat deze consequentie alleszins logisch is, moge nog met een voorbeeld uit de practijk worden aangetoond. De voorzitter van de Bedrijfsgroep Detailhandel heeft onlangs aan de voorzitters van de onder deze bedrijfstak ressorteerende vakgroepen opgedragen om door middel van een aanwijzing hun leden het verbod op te leggen goederen te etaleeren, welke niet of niet in voldoende hoeveelheid voor onmiddellijken verkoop in den winkel beschikbaar zijn. Het is buiten twiifel, dat een aanwijzing slechts door den voorzitter aan zijn leden kan worden gegeven (art. 15, lid 3 van het Derde Uitvoeringsbesluit). Een aanwijzing richt zich dus niet tot hen, die van het lidmaatschap van de groep uitdrukkelijk zijn uitgesloten. Gesteld nu, in bovenbedoeld voorbeeld, dat de verschillende vakgroepen door middel van verordeningen de eischen voor het lidmaat-

⁵⁾ De verhouding tusschen de lidmaatschapsverordeningen van de groepen van detailhandel en ambacht en de Vestigingswet Kleinbedrijf vormt een hoofdstuk, dat voor afzonderlijke behandeling in aanmerking komt.

schap hadden vastgelegd en op grond daarvan bepaalde ondernemers van het lidmaatschap hadden uitgesloten, gesteld voorts, dat deze ondernemers, ondanks deze uitsluiting, als voorheen met de uitoefening van hun bedrijf konden doorgaan. De bovengenoemde étalageaanwijzing zouden zij dan rustig naast zich neer kunnen leggen, aangezien deze zich slechts tot de leden richt. En de bedoeling, welke had voorgezeten bij het formulieren van de opdracht door den voorzitter van de bedrijfstakgroep: het bevorderen van een aan de huidige omstandigheden aangepaste étalagepolitiek in den Nederlandschen detailhandel, zou op deze wijze nimmer kunnen worden verwezenlijkt. Men zou hier nog kunnen aanvoeren, dat een dergelijke materie dan maar bij verordening in plaats van bij aanwijzing moet worden geregeld, aangezien de verordening — zoo betoogt men — algemeene werking heeft, derhalve niet slechts leden bindt, doch een ieder, die zich beweegt op het door de betrokken groep bestreken gebied⁶⁾. Zonder op deze stelling hier nader in te gaan, zij vastgesteld, dat daarmee niet wordt weerlegd hetgeen bovenstaand voorbeeld wilde aantoonen, nl., dat het hanteeren van een aanwijzing practisch onmogelijk is, zoo men aan de uitsluiting van het lidmaatschap niet het verbod tot bedrijfsuitoefening wenscht te koppelen. Aan het bovengenoemde artikel 15 lid 3 zou daarmee elke beteekenis zijn ontnomen. Het kan toch niet worden ontkend, dat zich in de practijk van het organisatieleven regelmatig tal van vraagstukken zullen voordoen, wier aard zich niet leent voor regeling door middel van een verordening, doch waar men zal moeten grijpen naar het eenvoudiger middel van de aanwijzing.

Tal van praktische argumenten zijn nog aan te voeren, die pleiten voor een verbod tot bedrijfsuitoefening, in den zin als boven aangegeven. Hoe kan de groep, uitsluitende vertegenwoordigster uit vakoogpunt, voldoende leiding geven, hoe kan zij zich een beeld vormen van de branche, wanneer zij honderden, wellicht duizenden ondernemers, die op het door haar bestreken gebied werkzaam zijn, niet kent. En niet geregistreerd heeft, hoe kan zij verantwoord statistisch materiaal produceeren? Deze en dergelijke vragen dringen zich op, die slechts de conclusie toelaten, dat een koppeling van de uitsluiting van het lidmaatschap aan een verbod tot bedrijfsuitoefening noodzakelijk is, zoo men het lidmaatschap niet tot een louter formeele gelegenheid wil maken en zoo men de organisatie in staat wil stellen haar doeleinden volledig te verwezenlijken. Formeel zou men zich dit verbod neergelegd kunnen denken in een algemeen besluit van den Secretaris-Generaal van Handel, Nijverheid en Scheepvaart, aldus luidend, dat het aan een ieder, die bij een lidmaatschapsverordening van een bedrijfsorganisatie niet als lid van deze organisatie is erkend, verboden is om nog als ondernemer op het door deze organisatie bestreken gebied van het bedrijfsleven werkzaam te zijn. Door de afkondiging van een dergelijk besluit zou een nieuwe en belangrijke phase in de ontwikkeling der bedrijfsorganisatie zijn ingeluid.

Mr. J. F. B. VERMAAS.

⁶⁾ Zie het artikel „Omvang van de verordenende bevoegdheid der bedrijfsorganisaties” in „Economische Voorlichting”, 1943, no. 3, en Mr. E. Bloembergen in „N. J. B.” 1943, blz. 181 e. v. Anders Mr. W. C. L. van der Grinten in de „Naamlooze Venootschap” van Juli/Aug. 1943, blz. 75 e. v.

OVERHEIDSBEMOEIING MET DEN DETAILHANDEL IN OORLOGSTIJD.

Inleiding.

Het heeft in de laatste decennia eigenlijk nooit ontbroken aan publiekrechtelijke en privaatrechtelijke regelingen, welke soms een diepgaanden invloed op de situatie in den detailhandel uitoefenden. Gewezen kan bijv. worden op maatregelen als de gemeentelijke bouwverordeningen,

Vleeschkeuringswet, Tabakswet, het K.B. van 10 Juli 1926, inzake inrichting van slagerijen enz., welke, hoewel zij geen economische doelstelling hebben, toch op plaats van vestiging en inrichting, ook van detailhandelsbedrijven, een belangrijke uitwerking hebben. Voorbeelden van regelingen van privaatrechtelijk karakter vindt men o.a. in de pharmaceutische branche en den boekhandel, terwijl ook de introductie van het merkartikel de vrijheid der detailisten op verschillende manieren inperkte.

Met de Wet op de verbindend- en onverbindendverklaring van ondernemersovereenkomsten 1935, de Vestigingswet Kleinbedrijf 1937 en de verschillende credietmaatregelen op het terrein van detailhandel en ambacht, werd een nieuwe fase ingeluid. De Overheid grijpt nog niet direct in, maar sanctionneert slechts, wat op initiatief van het bedrijfsleven tot stand is gekomen, waardoor de regelingen voor alle leden in de betreffende branche bindend worden. Volledigheidshalve moet voorts nog de Landbouwcrisiswet worden genoemd, welke is gebruikt om in Amsterdam en Rotterdam de nieuwe vestigingen in het bakkersbedrijf te beperken. De medewerking van de Regeering werd soms, ook wanneer het bedrijfsleven in meerderheid, den wensch tot regeling van bepaalde verhoudingen te kennen gaf, slechts aarzeland gegeven. De moeilijkheden, welke de toepassing van de Ondernemersovereenkomstenwet op het bakkerijbedrijf te Amsterdam heeft meegebracht, zijn er om dit te bewijzen.

Deze fase van zich geleidelijk ontwikkelend overheidsingrijpen is in Mei 1940 afgesloten. De oorlogsomstandigheden vooral veroorzaakten, dat zich thans een periode van direct én actief overheidsingrijpen, o.a. op het terrein van den detailhandel, aan het ontplooiën is. In het hiernavolgende zal een beschouwing aan deze nieuwere ontwikkelingen worden gewijd.

Het Besluit Algemeen Vestigingsverbod Kleinbedrijf¹⁾

De Vestigingswet Kleinbedrijf remde den toevloed van nieuwe bedrijven in de branches, voor welke vestigings-eischen werden afgekondigd. Het gevaar, dat in de overige detailhandelstakken een toevloed van nieuwe vestigingen het bestaanspeil van de reeds aanwezige ondernemingen in gevaar zou brengen, voerde tot het uitvaardigen van bovenstaand Besluit. Doordat onder vestiging eveneens wordt verstaan het in den verkoop opnemen van artikelen, die normaliter niet tot het assortiment van de betreffende branche behooren, werd tevens een wapen tegen voortschrijding van de branchevervaging verkregen. Zonder in te gaan op de details van het Besluit²⁾ kan worden vastgesteld, dat het o.i. oorspronkelijk niet in de bedoeling heeft gelegen door middel van het Besluit duurzaam de verhoudingen in den detailhandel te regelen. Thans is het Besluit ook van toepassing verklaard voor die branches, waar de Vestigingswet Kleinbedrijf van kracht is. Terwijl het besluit daardoor verdere uitbreiding krijgt, blijft de werkingssfeer van de wet gehandhaafd. Het nieuwe principe, dat in het Besluit is vervat, n.l. de toetsing aan de behoefte, hetwelk overigens niet met zooveel woorden in het Besluit wordt genoemd, doch bij de uitvoering in de practijk toepassing vindt, kan dus, nu de ontwikkeling in deze richting gaat, wellicht van blijvend aard zijn. Er is hier dus eigenlijk geen nieuw principe geïntroduceerd. Tenzij deze maatregel slechts om ongewenschte ontwikkelingen onder de bijzondere omstandigheden te voorkomen, tijdelijk is genomen.

De organisatie van het detailhandelsapparaat.

Sinds 1940 zijn er op economisch gebied een groot aantal organisatorische maatregelen getroffen. Het is van groote beteekenis na te gaan, welk apparaat den detailhandel hierdoor ter beschikking is gesteld en welke bevoegdheden dit apparaat heeft gekregen.

De organisatie van het bedrijfsleven in Nederland geschiedt op basis van het „Besluit no. 206/1940 betreffende den opbouw van een zelfstandige organisatie ter ontwikkeling van het bedrijfsleven” (Basisbesluit³⁾ en van het „Organisatiebesluit Voedselvoorziening” 1941⁴⁾. De ondernemingen, werkzaam in den detailhandel, vallen uiteraard eveneens onder deze maatregelen. Alle detailhandelszaken zijn daarom ingedeeld bij de, op grond van het eerstgenoemde Besluit, ingestelde Bedrijfsgroep Detailhandel, ressorteerend onder de Hoofdgroep Handel, welke bedrijfs-groep in een groot aantal vak- en ondervakgroepen is onderverdeeld. Voorzover de detailhandel zich bezighoudt met den handel in artikelen op het gebied van de voedselvoorziening, valt zij binnen de werkingssfeer van de, ter uitvoering van het in de tweede plaats genoemde Besluit opgerichte, hoofdbedrijfschappen en bedrijfschappen.

De groote beteekenis van deze organisaties blijkt vooral uit het feit, dat zij op haar gebied autonomie hebben verkregen. De mogelijkheid hiertoe wordt door art. 1a van het Basisbesluit en art. 2 van het Organisatiebesluit Voedselvoorziening geschapen. Krachtens het Besluit van den Secretaris-Generaal van het Departement van Handel, Nijverheid en Scheepvaart van 8 December 1942⁵⁾ heeft de Hoofdgroep Handel en de hiertoe behoorende bedrijfs-, vak- en ondervakgroepen de verordenende bevoegdheid verkregen. De bedrijfschappen kregen deze bij de besluiten van haar instelling. Op de door de organisaties uitgevaardigde verordeningen oefent de Secretaris-Generaal van het Departement van Handel, Nijverheid en Scheepvaart resp. van Landbouw en Visscherij preventief en repressief toezicht uit (zie art. 1a, lid 2 en 3 van het Basisbesluit en art. 12 van het Organisatiebesluit). Artikel 7 van het Organisatiebesluit somt nog een aantal onderwerpen op, welke door de bedrijfschappen geregeld kunnen worden. Voor den detailhandel is van belang de mogelijkheid tot regeling van de vestiging, uitbreiding, beperking, reorganisatie en tijdelijke en blijvende stillegging.

De vraag komt naar voren, welke de verhouding zal zijn tusschen de horizontale (bedrijfs-, vak en ondervakgroepen) en de verticale organisaties (bedrijfschappen). Beide immers bezitten, althans voor een gedeelte van het terrein van den detailhandel, n.l. dat der voedselvoorzieningsproducten, verordenende bevoegdheid. Volgens een Mededeeling van den Raad voor het Bedrijfsleven, betreffende de samenwerking tusschen bedrijfschappen en bedrijfsorganisaties⁶⁾ zijn voor het gebied der marktordening in den omvang, als omschreven in de artikelen 7 en 8 van het Organisatiebesluit, uitsluitend de bedrijfschappen competent. De bedrijfsorganisaties treden hier dus terug. Met de uitvoering van de werkzaamheden echter zal, voorzover mogelijk, de bedrijfsorganisatie worden belast, deelt art. 2 der genoemde Mededeeling mede. Hiertoe is aan deze organisaties op grond van het Organisatiebesluit verordenende bevoegdheid gegeven⁷⁾, hetgeen o.a. van belang is ten aanzien van de sanctie der uit te vaardigen maatregelen⁸⁾.

Het tweede vraagstuk doet zich voor, wanneer men bedenkt, dat de bedrijfschappen productieverwante artikelen samenvatten, terwijl de bestaande branche-ordening van den detailhandel tevens consumptieverwante goederen vereenigt. Het gevolg is, dat binnen een bepaalde branche andere artikelen samenkomen als in een bedrijfsschap. Om een voorbeeld te noemen: de detailhandel in melk, boter, kaas en eieren voert producten, welke thuis hooren onder het Bedrijfsschap voor Zuivel en het Bedrijfsschap voor Pluimvee en Eieren. Het is natuurlijk mogelijk, dat beide

¹⁾ Verordeningenblad Stuk 36 van 12 November 1940.

²⁾ Verordeningenblad Stuk 14 no. 69.

³⁾ Nederlandsche Staatscourant no. 239, 1942.

⁴⁾ Zie „Econ. Voorlichting” no. 51 van 18 December 1942, blz. 1515.

⁵⁾ Nederlandsche Staatscourant van 24 September 1943, no. 186.

⁶⁾ Zie ook Mej. Mr. E. W. Hoetink: „De ontwikkeling van de verticale bedrijfsorganisatie op het gebied der voedselvoorziening”, „Economisch-Statistische Berichten” van Juni 1943.

¹⁾ Nederlandsche Staatscourant van 1 December 1941.

²⁾ Zie hierover L. S. Schuytman in „Economisch-Statistische Berichten” van 21 Januari 1942.

bedrijfschappen afzonderlijk ten aanzien van de onder haar ressorteerende producten maatregelen nemen. Bij vele problemen echter zal men de branche in zijn geheel in oogenschouw moeten nemen, bijv. bij sancering. Een samenwerking van meer bedrijfschappen bij het nemen van de bedoelde maatregelen zal dan ook in sommige gevallen noodig zijn. Dat hieruit nog vele moeilijkheden kunnen voortspuiten, is duidelijk.

De door de bedrijfschappen uitgevaardigde maatregelen.

Een taak is uiteraard niet vervuld met het scheppen van een organisatie. Het ligt altijd in de bedoeling om met het apparaat, zoodra dit bevoegdheden heeft verkregen, te gaan werken door het treffen van maatregelen. Door de bedrijfschappen zijn een aantal verordeningen uitgevaardigd, welke ook voor den detailhandel in de toekomst groote beteekenis kunnen krijgen. Men kan deze indeelen in een aantal algemeene maatregelen en eenige speciale regelingen. Vooralsnog hebben onderdeelen van de algemeene maatregelen slechts theoretische waarde, daar zij nog niet in werking zijn getreden. Zij zijn vervat in de volgende verordeningen:

1. Vee- en Vleeschverordening 1942. Titel VI.

2. Zuivelverordening 1942 Algemeene Bepalingen.

Titel II.

3. Margarine-, Vetten- en Oliënverordening 1942. Titel II.

4. Algemeene verordening van het Bedrijfschap voor Pluimvee en Eieren 1942.

5. Algemeene verordening van het Hoofdbedrijfschap voor Akkerbouwproducten 1942. Titel III.

6. Algemeene verordening van het Bedrijfschap voor Visscherijproducten 1943.

De inhoud van deze verordeningen is voor het grootste gedeelte gelijkkluidend, zoodat deze tegelijkertijd kunnen worden besproken. In het Organisatiebesluit werd in art. 7 reeds aangegeven, op welke gebieden de bedrijfschappen in het bijzonder regelend kunnen optreden. In de bovenstaande verordeningen vindt men hiervan de uitwerking. De maatregelen betreffen de vestiging, voortzetting, uitbreiding, verplaatsing en stillegging van onder de betreffende bedrijfschappen ressorteerende bedrijven.

Samengevat wordt ten aanzien van vestiging en in geval van wijziging in den persoon van de ondernemers van voortzetting van een bedrijf, waaronder uiteraard ook detailhandelbedrijven vallen, vereischt, dat dit slechts is toegestaan met vergunning van het bedrijfschap. In het algemeen wordt deze vergunning verleend, indien:

1. degene, die bij de vestiging of voortzetting als ondernemer optreedt, heeft voldaan aan de vereischten, welke bij eenigen maatregel voor de vestiging resp. voortzetting van het desbetreffende bedrijf mochten zijn gesteld.

2. degene, die bij de vestiging resp. voortzetting van het bedrijf als bedrijfsleider zal optreden, aan door het bedrijfschap nader vast te stellen eischen met betrekking tot vakbekwaamheid en handelskennis voldoet.

3. de vestiging — onderscheidelijk voortzetting — niet in strijd met het belang van den desbetreffenden bedrijfstak moet worden geacht;

4. geen overwegingen van algemeen economischen of socialen aard op het terrein van de marktordening zich daartegen verzetten, waarbij o.a. met het behoefte-element rekening kan worden gehouden.

Ten aanzien van uitbreiding en verplaatsing wordt eveneens een vergunning vereischt, welke wordt verleend, wanneer de hierboven onder 1, 3 en 4 genoemde eischen zijn vervuld.

Inzake stillegging geldt, dat het bedrijfschap hiertoe kan overgaan, indien:

a. het bedrijf niet voldoet aan redelijke eischen van bedrijfsvoering of bedrijfsinrichting of aan daaromtrent gestelde wettelijke eischen, of

b. de voortzetting van het bedrijf met het belang van

den desbetreffenden bedrijfstak in strijd moet worden geacht, of

c. tegen de voortzetting van het bedrijf overwegingen van algemeen economischen of socialen aard op het terrein van de marktordening zich verzetten, waarbij o.a. met het behoefte-element rekening kan worden gehouden, of

d. de bedrijfsleider of een lid der bedrijfsleiding — eventueel binnen een door het bedrijfschap te stellen overgangstermijn — niet voldoet aan de door of vanwege het bedrijfschap nader te stellen eischen ten aanzien van vakbekwaamheid en handelskennis.

Het problemencomplex, dat aan deze materie is verbonden, is te uitgebreid om in een algemeen artikel te worden besproken. Volstaan wordt met het maken van enkele opmerkingen.

De eerste vraag, die moet worden gesteld, is die, of het gewenscht is deze soort regelingen aan de bedrijfsorganisaties over te laten. Met andere woorden: is de taakverdeling tusschen Overheid en georganiseerd bedrijfsleven juist? In een principieele behandeling van deze kwestie meent Dr. Kuin¹⁾, dat „wanneer de gevestigde belangen moeten beslissen over toelating van nieuwelingen, het er voor deze slecht uitziet”, zoodat zijn conclusie luidt, dat beslissingen op het gebied van vestigingen en uitbreiding tot de taak van de overheidsorganen behooren, niet tot die van de vertegenwoordigers der groepsbelangen. De Overheid heeft de regeling van deze kwestie evenwel toch in handen gelegd van het horizontaal en verticaal georganiseerde bedrijfsleven, daarbij klaarblijkelijk vertrouwen de, enerzijds, dat deze organisaties het groepsbelang zo ruim zien, dat versch. bloed regelmatig zal worden toegelaten, anderzijds op het preventieve en repressieve toezicht.

Een andere vraag, welke zich voordoet, betreft de verhouding tot de overige vestigingsregelingen, n.l. de Vestigingswet en het Besluit Algemeen Vestigingsverbod. Inzake dit laatste kan worden opgemerkt, dat het klaarblijkelijk in de bedoeling ligt, dat op het gebied van den handel in producten van de voedselvoorziening bij opheffing van het Besluit de verordeningen der bedrijfschappen hiervoor in de plaats treden. Wanneer de bevoegdheid van het geven van vergunningen aan de bedrijfschappen is overgedragen, zullen de regels der verordeningen richtsnoer voor het afgeven der vergunningen zijn. Uit de betreffende artikelen is tevens af te leiden, zooals hierboven reeds is vermeld, dat de verordeningen ook eerst dan van kracht worden. Thans worden nog uitsluitend de Vestigingswet Kleinbedrijf en het besluit Algemeen Vestigingsverbod Kleinbedrijf toegepast.

Moeilijker is de vaststelling van de verhouding tot de Vestigingswet. De verordeningen der bedrijfschappen gelden voor alle betreffende branches, de Vestigingswet heeft alleen voor een branche beteekenis, wanneer deze wet op die branche van toepassing wordt verklaard. Is dit geschied, bijv. bij kruideniers, dan komt in het bijzonder de vraag der verhouding, welke tusschen Vestigingswet en verordening zal bestaan, naar voren. Het is niet mogelijk reeds thans hierover een uitspraak te doen. Enerzijds zijn de eischen van de wet zwaarder, omdat zij ook een eisch inzake financieele draagkracht bevat, welke in de verordening niet voorkomt, anderzijds is de wet minder zwaar. Immers, voldoet men aan de eischen van vakbekwaamheid, handelskennis en financieele draagkracht, dan krijgt men, ingevolge de Vestigingswet, automatisch een vergunning. De verordeningen eischen echter bovendien, dat de vestiging in het bedrijfs- en het algemeen belang zal zijn. Wat onder bedrijfsbelang moet worden verstaan, wordt niet nader aangeduid. Men heeft hierbij waarschijnlijk te denken aan den invloed, welke een nieuwe vestiging op de rentabiliteit van de reeds gevestigde ondernemingen heeft. Inzake het algemeene belang merken de verordeningen op, dat hierbij met het behoefte-element rekening kan worden ge-

¹⁾ „Bedrijfsorganisatie en staatsorganen”, in „Economisch-Statistische Berichten”, 4 Maart 1942.

houden. De wenschelijkheid van de introductie van het behoefte-element is reeds meermalen onderwerp van discussie geweest, zoodat hierop niet zal worden ingegaan. Slechts zij opgemerkt, dat het belangwekkend zal zijn, hoe in de praktijk deze min of meer vage begrippen zullen worden geconcretiseerd.

Dieper ingrijpend in de bestaande verhoudingen kunnen wellicht de bepalingen inzake de stillegging worden. Hier toe toch kan niet alleen worden overgegaan in individueele gevallen, wanneer de bedrijfsvoering of bedrijfsinrichting van een bepaalde zaak niet aan redelijke eischen voldoet of de bedrijfsleider onbekwaam voor zijn taak blijkt te zijn, maar ook, wanneer een geheele bedrijfstak zal worden gesaneerd. Het is dan ook begrijpelijk, dat in het laatste geval de richtlijnen van het saneeringsplan door den Secretaris-Generaal moeten worden goedgekeurd. Het zal duidelijk zijn, dat een concrete uitwerking van het in de verordeningen neergelegde principe nog talloze moeilijkheden zal meebrengen.

Enkele speciale regelingen van de bedrijfsschappen.

Tot de belangrijkste verordeningen, welke in deze paragraaf zullen worden vermeld, behoort ongetwijfeld de „Zuivelverordening 1943, Sectorindeeling voor den kleinhandel in melk”¹⁰⁾. Op grond van deze verordening kan het Bedrijfschap voor Zuivel een gebied indeelen in districten en sectoren en in elken sector de bezorging van melk verbieden, behalve voor degenen, die voor dien bepaalden sector vergunning verkregen. Men zal uiteraard per sector niet meer detaillisten aanwijzen, als noodig om in de betreffende wijk een rationeele melkbezorging te verkrijgen, waarbij iedere detaillist een dagtaak heeft en het aantal klanten per km zoo groot mogelijk is. Door middel van klantenruil tracht men dit doel te bereiken. De sterke verspilling, welke ontstaat, wanneer elke detaillist zijn klanten op ver uiteenliggende plaatsen moet bedienen en meer bezorgers in eenzelfde straat bezorgen, wordt hierdoor vermeden. Het is te verwachten, dat hierdoor een kostendaling optreedt, welke opweegt tegen de minder groote consumptievrijheid op dit gebied.

De Verordening Registratie Kleinhandelaren in groenten en fruit¹¹⁾ bedoelt aanvankelijk niet meer dan de thans in de branche werkzame detaillisten te registreren. Het uitoefenen van dezen tak van detailhandel is echter na 1 November 1943 slechts toegestaan aan ingeschrevenen. Soortgelijk doel heeft de Verordening tot regeling van den handel in visch¹²⁾, welke bepaalt, dat de detailhandel in visch met ingang van een nader te bepalen datum slechts is toegestaan aan detaillisten met vergunning. De kleinhandelaren dienen de vergunning voor een bepaalden datum aan te vragen.

Overige maatregelen, welke den detailhandel beïnvloeden.

Onder de huidige omstandigheden zijn voorts nog verschillende maatregelen getroffen, welke direct of indirect invloed hebben op de situatie in den detailhandel. Een korte opsomming moge hier volgen, waarbij echter niet naar een volledige uiteenzetting is gestreefd, daar ons daarvoor de ruimte niet ter beschikking stond. Allereerst zijn te noemen de rantsoeneringsmaatregelen. Een detaillist komt eerst in aanmerking voor de diverse toewijzingen, wanneer hij als detaillist bij het Centraal Distributie Kantoor bekend is en een codenummer heeft gekregen. Voor verschillende branches worden de erkenningen niet onbeperkt afgegeven, waardoor de betreffende ondernemer geen distributieartikelen kan verkopen, hetgeen betekent, dat nieuwe vestigingen alleen uit dezen hoofde reeds worden bemoeilijkt. Slagers met een zeer kleine toewijzing bijv., krijgen sinds Juni 1942 geen toewijzing meer. Detaillisten, welke bij het begin der tabaksrant-

soenering niet een minimum aantal P-bonnen inleverden, kregen evenmin toewijzing.

Ingrijpend is de beschikking van den Rijkscommissaris betreffende sluiting van bedrijven van 15 Maart 1943. O.a. moest een aantal speciaal-zaken worden gesloten (bijv. in luxe- en modeartikelen, zoetigheden, parfumerie-artikelen enz.); terwijl voorts, met enkele uitzonderingen, de afhaal- en bezorgdienst moest worden stopgezet. Het gevolg kan zijn, dat men, om de bezwaren voor de consumenten van het bezorgverbod zooveel mogelijk te beperken, overgaat tot klantenruil, waardoor een meer rationeele verdeeling van het totaal aantal consumenten over de verschillende winkels kan worden verkregen. Voorts zal men er wellicht toe komen twee of meer bedrijven samen te voegen, hetgeen aan de rationeele bedrijfsvoering — zeker als er onderbezetting is — ten goede zal komen. De maatregel is te beschouwen als een oorlogsmaatregel, zoodat het in de bedoeling ligt deze onder meer normale omstandigheden weer op te heffen. Het zou echter niet onmogelijk zijn, dat, wanneer het den betrokken detaillisten blijkt, dat zekere voordeelen werden verkregen, bepaalde wijzigingen vrijwillig behouden zullen blijven.

Tenslotte kan worden gewezen op de prijspolitiek. De marge-regelingen van den Gemachtigde voor de Prijzen maken in veel opzichten inbreuk op de historisch gegroeide situatie. Het streven naar eenvoud, o.a. in verband met een doelmatige controle der prijsvoorschriften, dwingt tot een uniformering van verbruikersprijzen of handelsmarges. Eenerzijds heeft dit het voordeel, dat de prijsvorming in den handel, welke voorheen uitermate gecompliceerd was, overzichtelijker kan worden, terwijl tevens veel van hetgeen in de praktijk bestond, maar geen logische basis had, is verdwenen. Het nadeel aan den anderen kant is echter, dat niet aan elke nuance in de prijsvorming, ook al zou deze logisch zijn verantwoord, aandacht kan worden geschonken. De prijspolitiek is nog niet systematisch gebruikt als instrument, dat mede de saneering in bepaalde branches zou kunnen bewerken. Ongetwijfeld ligt hier voor den tijd na den oorlog nog een groote taak. Als aanvulling op maatregelen van andere overheidsinstellingen zal door een bij deze aansluitende prijszetting naar de gewenschte verhoudingen kunnen worden gestreefd. Vooralsnog lijkt de tijd niet rijp voor een dergelijke politiek, omdat het thans uitermate moeilijk is te beoordeelen, welk detailhandelsapparaat na den oorlog in stand moet worden gehouden.

C. D. JONGMAN.

HET ONTWERP VOOR EEN VESTIGINGS- REGLING VOOR DEN DETAILHANDEL IN ZWITSERLAND.

Ongeveer vier-en-een-half jaar geleden hebben wij in dit blad de positie van den detailhandel in Zwitserland vergeleken met die van den kleinhandel in ons land¹⁾. Wij kwamen toen tot de slotsom, dat de Zwitsersche regeling het complement was van die in Nederland en dat beide onbevredigend waren. Wij gingen daarbij uit van de stelling, dat het complex middenstands-vraagstukken in beide landen hetzelfde was. In beide landen vocht de middenstand op twee fronten: een strijd naar buiten, tegen de verschillende vormen van het grootbedrijf in den detailhandel, en een strijd naar binnen, tegen wat men in den middenstand veelal noemt de „beunhazen”, de vele zich middenstander noemende detaillisten, die zich zonder voldoende vakkennis en meestal zonder voldoende kapitaal op den kleinhandel hadden geworpen. Hier te lande had men den middenstand een wapen gegeven in dien strijd naar binnen en wel de Vestigingswet Kleinbedrijf, terwijl men in Zwitserland juist op het andere front hulp had verleend door een Bondsbesluit

¹⁰⁾ Voedselvoorzieningsblad 18 Maart 1943, no. 18.

¹¹⁾ Voedselvoorzieningsblad 12 Mei 1943, no. 36.

¹²⁾ Voedselvoorzieningsblad 8 Mei 1943, no. 3.

¹⁾ „E.-S.B.”, d.d. 5 April 1939, no. 1214, blz. 276.

tegen de warenhuizen e. d. De ontoereikendheid van wettelijke maatregelen op slechts één dezer beide fronten werd duidelijk gedemonstreerd door de groote ontevredenheid in middenstandskringen in beide landen en wij kwamen toen tot de conclusie, dat ingrijpen door de Overheid op slechts één der beide fronten, waarop de middenstand vecht, onvoldoende is en dat een bevredigende regeling alleen is te verkrijgen, wanneer de Overheid op beide fronten steun verleent.

Dit inzicht heeft zich thans in Zwitserland baan gebroken, althans op den 15den Maart van dit jaar is een *ontwerp-vestigingsregeling voor den detailhandel* bij den Bondsraad ingediend²⁾.

Nu valt hierbij dadelijk op te merken, dat dit ontwerp sterk de kenteekenen draagt van de natuurlijk ook in Zwitserland duidelijk voelbare oorlogsomstandigheden. Er bestaat namelijk daar te lande een besluit van den Bondsraad van 1 April 1941 over de „kriegswirtschaftliche Bewilligungspflicht” voor de vestiging van bedrijven. Dit besluit was een mantel-besluit; op grond daarvan konden in nader aan te wijzen branches nieuwe vestigingen worden verboden, wanneer er gevaar bestond, dat de, door de afwezigheid wegens militairen dienst van ondernemers ontstane, conjunctuur ten nadeele van de gemobiliseerden werd uitgebuit. Steunende op dit besluit zijn ook inderdaad op den 17den December d.a.v. enkele middenstandsbedrijven „gesperrt”, nl. het slagersbedrijf, de bakkerij en de banketbakkerij. Nu wordt van het nieuwe ontwerp gezegd, dat het uitgaat boven het besluit van 1941, omdat het eindelijk de door den middenstand reeds zoo lang bepleite algemeene en allesomvattende vestigingsregeling brengt; daarom spreekt het nieuwe ontwerp dan ook van „gewerbliche Bewilligungspflicht” in tegenstelling tot de „kriegswirtschaftliche” van het oude besluit. Toch draagt ook het nieuwe ontwerp nog duidelijk de sporen van de buitengewone omstandigheden. Want ook hier spreekt de considerans van een „noodmaatregel ter bescherming van door oorlogsinvloeden bedreigde takken van bedrijf of ter bescherming van dienstplichtige ondernemers”. Geheel en al bekeerd tot het inzicht, waarvan hierboven sprake was, is men in Zwitserland dus nog niet, daarvoor draagt het ontwerp nog te duidelijk de merkteekenen van een „kind der nood”. Een buiging in de richting van een werkelijk algemeene regeling, ook in meer normale omstandigheden, is evenwel te constateeren in de bepaling, dat, wanneer eenmaal de gelukkige tijd gekomen is, dat men het zonder de „kriegswirtschaftliche Bewilligungspflicht” kan stellen, de „gewerbliche Bewilligungspflicht” blijft bestaan, en in zoverre kan men dus inderdaad van een zich baanbrekend inzicht als boven bedoeld spreken.

Ook het nieuwe ontwerp is gegoten in den vorm van een mantel-besluit. Ook hier zullen dus, evenals bij ons bij de Vestigingswet Kleinbedrijf, de onder de werking van het besluit vallende branches bij afzonderlijke nadere besluiten worden aangewezen. De omvang van de regeling zal voor elke branche naar omstandigheden worden bepaald. De mogelijkheid bestaat namelijk, dat de regeling het geheele land zal betreffen, dan wel bepaalde gebieden, wanneer de omstandigheden dit laatste wenschelijk doen schijnen. Sterk komt weer het bijzondere karakter van het ontwerp naar voren in de bepaling, dat het betrokken departement eerst nauwkeurig zal dienen te onderzoeken, of voor een bepaalde branche de voorwaarden aanwezig zijn om deze onder de werking van het besluit te stellen, met name, of „door de oorlogsomstandigheden geschapen verhoudingen inderdaad de bestaanszekerheid van dien tak van bedrijf bedreigen”.

Enkele details van de voorgestelde regeling.

Om te beginnen zegt het ontwerp, dat voor het verkrijgen van een vestigingsvergunning in de eerste plaats

²⁾ „Schweizerische Detaillisten-Zeitung”, d.d. 30 Juni 1943.

de vakkennis, zoowel als de persoonlijke omstandigheden, waarin de aanvrager zich bevindt, den doorslag moeten geven. Wanneer buitengewone omstandigheden zulks eischen, zoo gaat het ontwerp verder, kan de verleening van een vestigingsvergunning bovendien afhankelijk worden gemaakt van het aantonen, dat er behoefte aan een soortgelijk bedrijf is, alsmede van het voorhanden zijn van de noodige financiële middelen. Laat ons deze vereischten eens wat nader bezien en deze tevens vergelijken met datgene, wat onze Vestigingswet Kleinbedrijf eischt.

Al dadelijk blijken bij deze vergelijking groote principieele verschillen. Onze wet eischt het voldoen aan minimum-eischen van credietwaardigheid, handelskennis en vakbekwaamheid, terwijl destijds bij het tot stand komen van de wet het behoefte-element bewust werd verworpen. Of dit laatste ook nu nog het geval zou zijn, kan misschien worden betwijfeld, maar in ieder geval kent onze vestigingswet het behoefte-element niet. Het Zwitsersche ontwerp kent als dwingende eischen alleen de vakbekwaamheid en een bij ons onbekenden factor, de persoonlijke omstandigheden — waarover straks meer —, en opent alleen voor buitengewone gevallen de mogelijkheid om rekening te houden met het behoefte-element en met de credietwaardigheid.

Allereerst dus de vakbekwaamheid. Bij nader toezien blijkt, dat men in Zwitserland onder „fachliche Kenntnisse” méér verstaat dan bij ons onder vakbekwaamheid. Het bewijs, dat men over deze vakkennis beschikt, kan o.m. worden geleverd door overlegging van het diploma der „Höheren Fachprüfungen (Meisterprüfungen) im Detailhandel” en het onderzoek ter verkrijging van dat diploma strekt zich uit over zoogenaamde algemeene vakken en over „berufskundliche” vakken, m.a.w. het Zwitsersche diploma vereenigt in zich wat wij noemen handelskennis en vakbekwaamheid beide. Het onderzoek naar de algemeene vakken omvat handelscorrespondentie, boekhouden en handelsrekenen, bedrijfsleer voor den detailhandel en recht, terwijl het examen in de „berufskundliche” vakken gespecialiseerd is naar de branche der deelnemers en bestaat uit speciale bedrijfsleer met betrekking tot de branche — waaronder o.m. ook warenkennis valt — en verkoopkunde met reclame e.d. Zoo blijkt dus, dat t.a.v. de verplichte eischen van handelskennis en vakbekwaamheid het Zwitsersche ontwerp zich vrijwel dekt met het systeem van onze wet en dat het verschil dus kleiner is dan het zich op den eersten blik liet aanzien.

Als tweede verplichte eisch wordt in Zwitserland dus gesteld het rekening houden met de persoonlijke omstandigheden. Wat verstaat men daaronder? Het ontwerp zegt hierover letterlijk:

„An Personen, die innert der letzten drei Jahre vor der Einreichung des Gesuches wegen eines entehrenden Vergehens oder Verbrechens oder wegen schwerwiegender handelspolizeilicher, wettbewerbsrechtlicher oder konkursrechtlicher Vergehen verurteilt wurden, dürfen keine Bewilligungen erteilt werden”. (Cursiveering van ons.)

Dit principe is in onze wet onbekend. Maar aanstonds dient te worden erkend, dat in deze bepaling een zeer juiste kern ligt. Hoe vele malen komt het ook hier te lande niet voor, dat elementen, die het alleen om winst door bewust geknoei met prijs en kwaliteit te doen is, een geheele branche verontrusten. Wij herinneren alleen maar aan de groote beroering, welke voor den oorlog hier te lande in tal van bedrijfstakken is veroorzaakt door het prijsgeknoei met merkartikelen. Voorzoover dergelijk optreden „wettbewerbsrechtlich” kan worden vervolgd en gestraft, ligt in de bovenaangehaalde bepaling van het Zwitsersche ontwerp dus een stevige waarborg tegen herhaling, wanneer dergelijke lieden zich op een andere branche willen werpen.

Als derde minimum-eisch wordt hier te lande gesteld het voldoen aan bepaalde financiële normen, de crediet-

waardigheidseisch, en wij hebben gezien, dat deze eisch in het Zwitsersche ontwerp alleen maar facultatief is. Wij achten op dit punt onze Vestigingswet Kleinbedrijf veel gelukkiger dan het Zwitsersche ontwerp. Ingewijden weten, dat juist de ongebreidelde vestiging van geheel of nagenoeg onbemiddelden in den detailhandel een enorm groot kwaad is geweest en, hoewel het ons niet onbekend is, dat men natuurlijk probeeren kan, dezen credietwaardigheidseisch te ontduiken, zoo kan toch worden getuigd, dat de wijze, waarop de vestigingsbesluiten hier te lande dezen dwingenden eisch hebben geformuleerd, heel wat van dit kwaad heeft weten te voorkomen. Het is derhalve naar onze meening méér dan een „Schönheitsfehler“, dat het Zwitsersche ontwerp hier geen dwang kent.

Als laatste principieele punt dan de veelomstreden kwestie van het behoefte-element. Blijkens een toelichting op het ontwerp schijnt het in Zwitserland een brandend vraagstuk te zijn, of bij deze vestigingsregeling het accent diende te worden gelegd op de „Fähigkeitsausweis“ dan wel op de behoefte. Er schijnt daar te lande een sterke strooming te bestaan ten gunste van de laatste opvatting, welke strooming klaarblijkelijk in de hand wordt gewerkt, doordat de tot dusver geheel op vrijwilligheid gebaseerde deelname aan de „Meisterprüfungen“ zoo buitengewoon gering is geweest — tout comme chez nous! Het blijkt, dat in geheel Zwitserland nog slechts... 325 van dergelijke diploma's konden worden uitgereikt, terwijl in het jaar 1939 niet minder dan 54.893 detailhandelsondernemingen werden geteld. Ook hier blijkt dus alweer, dat men in dergelijke dingen met vrijwilligheid alléén niets bereikt, een ervaring, welke trouwens vóór de invoering van de Vestigingswet Kleinbedrijf ook hier te lande is opgedaan. Het pleit helaas niet voor den middenstand in beide landen: de strijd op de in den aanvang van dit artikel genoemde beide fronten heeft klaarblijkelijk wel de pit uit dien stand gehaald! Hoe dit zij, de ervaring, na de invoering van de wet hier te lande, heeft wel geleerd, dat dwang te dezen opzichte bijzonder heilzaam is: de verplichte examens, die den middenstander van morgen dwingen om in te gaan, hebben duidelijk een opleving bewerkt in de belangstelling van de jongere leden van den middenstand in tal van vraagstukken, waarmede zij later te maken zullen krijgen. De overgroote belangstelling, welke eenige jaren geleden de zgn. kader-cursussen voor den middenstand — ook bij ouderen — zelfs in de ongunstige omstandigheden van den strengen winter van 1941 hebben weten te trekken, leggen daarvan duidelijk getuigenis af. Maar in Zwitserland beschikt men natuurlijk nog niet over dergelijke ervaringen en daarom overweegt men daar om, naast de „Meisterprüfungen“, ook „eine gut bestandene Lehrabschlussprüfung im kaufmännischen Berufe, eventuell in Verbindung einer mehrjährigen Tätigkeit im Detailhandel“ als bewijs van voldoende vakbekwaamheid te laten gelden.

De verdere details van het ontwerp vertoonen veel overeenkomst met de bij ons geldende bepalingen. Ook in het ontwerp daar te lande de bepaling, dat iemand, die door een ander zijn zaak laat voeren, er voor zal dienen te zorgen, dat zijn zaakvoerder aan de gestelde eischen voldoet. Ook in het ontwerp verzachting of geheel wegvallen der eischen, wanneer de ondernemer overlijdt, of wanneer het bedrijf in de onmiddellijke omgeving van de oude vestigingsplaats een nieuwe betreft e. d. m.

Vakopleiding en saneering.

Anders dan bij ons geeft het ontwerp zelf regels voor de invoering van een behoorlijke vakopleiding. Het schrijft namelijk voor, dat bij het besluit, waardoor een of andere branche onder de werking van het mantel-besluit wordt gebracht, tevens voorschriften kunnen worden gegeven „zur Heranbildung eines berufstüchtigen Nachwuchses“. In de praktijk geschiedt dat ook hier te lande, maar het

schijnt wel fraaier, dat deze aangelegenheid meteen in het besluit zelf wordt geregeld.

Een ander principieel verschilpunt met de hier geldende regeling is gelegen in de bepaling, dat in een uitvoeringsbesluit ook voorschriften kunnen worden opgenomen voor de algemeen verbindendverklaring van besluiten en overeenkomsten van vereenigingen in de betrokken branche, welke betrekking hebben op ordening en saneering van dien bedrijfstak en op het stilleggen van niet-levensvatbare ondernemingen. De middelen, welke voor een dergelijke stillegging noodig zijn, zullen voorzoover mogelijk, moeten worden opgebracht door den betrokken tak van bedrijf zelf en het is mede op dien grond, dat het ontwerp de algemeen verbindendverklaring van vereenigingsbesluiten kent. Men is namelijk uitgegaan van de gedachte, dat niet alleen de leden van de in een zoodanige branche bestaande vereenigingen de lasten van een ordening van den bedrijfstak behooren te dragen, doch alle bedrijfsgenooten, omdat ook immers alle ondernemers in den bedrijfstak van die maatregelen zullen profiteren. Temeer is dit noodzakelijk, aldus het ontwerp, omdat, evenals bij ons, het ontwerpbesluit uitgaat van het principe, dat reeds gevestigde ondernemers ongemeid worden gelaten: tegenover de voordeelen, welke de reeds gevestigden uit het ontwerp zullen putten, behooren nu ook evenredige lasten te staan.

Deze verbinding van de vestigingsregeling met het vraagstuk van ordening en saneering, welke verbinding onze Vestigingswet Kleinbedrijf niet kent, is ongetwijfeld zeer interessant en met belangstelling mag de ontwikkeling van dit beginsel in Zwitserland worden afgewacht. Het is duidelijk, dat hier te lande de ordening en saneering kan worden bereikt via de verordenende bevoegdheid, welke vele vakgroepen reeds bezitten, resp. nog zullen krijgen. Maar het is belangwekkend de ontwikkeling gade te slaan in een land, dat met de ordening van het bedrijfsleven nog niet zoover is gevorderd, omdat hier een symptoom aan den dag treedt, hoezeer de tijd voortschrijdt. De evolutie in het economisch leven van de oude vrijheid naar de gebonden economie breekt zich overal baan; alleen de vormen verschillen, maar daarom is het juist zoo interessant de ontwikkeling te volgen.

Slotbeschouwing.

Naar uit de toelichting van het Zwitsersche ontwerp blijkt, zijn de meeningen over deze vestigingsregeling daar te lande nog zeer verdeeld. Menigeen, aldus deze toelichting, ziet in de invoering daarvan het begin van een terugkeer tot den middeleeuwschen gildedwang; anderen verwachten er, met name voor den middenstand, die zoozeer onder den toeloop van onvolwaardige krachten te lijden heeft, een krachtige positieverbetering van. Het is de oude strijd, die, naar het ons wil voorkomen, hier te lande reeds definitief is uitgestreden. Onder het motto: vrije baan voor den bekwamen ondernemer, werd destijds de onbepaalde vrijheid in handel en bedrijf verdedigd. De toestanden hebben ertoe geleid, dat die vrije baan onder dat stelsel niet alleen voor den vakman, maar vooral voor den niet-vakman openstond, ja zelfs zoo, dat de werkelijk bekwame detaillist, die zich bonafide aan de spelregels wenschte te houden, van zijn plaats verdrongen werd. Dat aan een dergelijken wantoestand een einde moest worden gemaakt, is, naar wij meenen, hier te lande nu wel communis opinio geworden.

Wat nu speciaal de positie van den middenstand aangaat, in Zwitserland heeft men met dit ontwerp getoond te beseffen, dat — zooals wij het vier-en-een-half jaar geleden uitdrukten — half werk geen werk is. Wanneer de Overheid meent, zoo schreven wij destijds, dat zij tegen een wild uitgroeiend distributie-apparaat moet optreden, dan moet zij ook héél dit apparaat in haar bemoeiingen begrijpen. Het ingrijpen op de beide fronten,

waarop de middenstand vecht, is een gebiedende noodzakelijkheid: het is de verdienste van dit Zwitsersche ontwerp, dat het uit de feiten de logische conclusie heeft getrokken.

Dr. E. J. TOBI.

AANTEKENINGEN.

EENIGE ARTIKELEN OVER DETAILHANDELSVRAAG-STUKKEN IN DE „E.-S.B.” VAN 1940—1943.

Nummer	Schrijver	Titel
28-2-'40	Prof. Dr. J. F. ten Doesschate	Hoofdpromblemen van den modernen detailhandel
26-6-'40	Prof. Dr. J. F. ten Doesschate	De wederopbouw van verwoeste gebieden en de eischen van rationeele goederendistributie.
26-6-'40	Ir. D. Groenveld	Overbezetting van het winkelbedrijf I.
3-7-'40	Ir. D. Groenveld	Overbezetting van het winkelbedrijf II.
10-7-'40	P. van de Linde	Is planmatige inoedeeling van het bedrijfsleven bij den wederopbouw van Rotterdam gewenscht?
7-8-'40	Prof. Mr. P. Lief tinck	De economische functie van inkoop-combinaties.
6-11-'40	Dr. F. L. van Muiswinkel	Concentratie in de organisatie van den middenstand.
8-1-'41	Dr. F. L. van Muiswinkel	Hedendaagsche problemen in den detailhandel.
15-1-'41	Dr. F. L. van Muiswinkel	Is verdere vermindering van het aantal, verkoopplaatsen in den detailhandel geboden? Het vrijwillig filiaalbedrijf
9-6-'41	A. Bakker	Het merkartikel in de kruideniersbranche.
5-11-'41	J. de Meer	De prijspolitiek voor den handel.
26-11-'41	Th. C. Hijzen	Het Vestigingsverbod Kleinbedrijf.
21-1-'42	L. S. Schuyleman	Collectieve reclame I.
29-4-'42	B. M. Sweers	Collectieve reclame II.
6-5-'42	B. M. Sweers	Een en ander over den afzet van visch in Nederland.
27-5-'42	H. Leemhuis	Samenwerking tusschen fabrikanten van merkartikelen en den tusschenhandel in levensmiddelen.
15-7-'42	F. W. Botzen	Een jaar bedrijfsvergunningenbesluit.
30-9-'42	Ir. H. van Heyst	De marges voor den tusschenhandel in kruidenierswaren.
23-12-'42	P. Ch. J. Kien	Detailhandel en ambacht in de Zuiderzeepolders.
24-2-'43	Dr. E. J. Tobl	Het vraagstuk der zgn. erkenningen in groot- en kleinhandel.
24-2-'43	C. D. Jongman	Verbetering van de boekhouding in den detailhandel.
3-3-'43	C. D. Jongman	Centrale boekhoudbureaux ten behoeve van het kleinbedrijf in den detailhandel.
April '43	Dr. F. L. van Muiswinkel	Economisch onderzoekingswerk voor den middenstand in Nederland.

STATISTIEKEN.

DE NEDERLANDSCHE BANK.

(Voornaamste posten in duizenden guldens)

Data	Munt, muntmateriaal en deviezen ¹⁾	Binnent. wissels open marktpapier, beleeningen, voorschotten a/h. Rijk en diverse rekeningen ¹⁾	Totaal activa	Totaal opsch. schulden
6 Dec. '43	4.011.977	152.957	4.237.278	4.098.791
29 Nov. '43	4.006.209	143.008	4.221.293	4.083.864
22 " '43	3.973.240	147.306	4.192.622	4.055.750
15 " '43	2.930.009	147.169	4.149.300	4.037.929
8 " '43	3.882.926	143.719	4.098.779	3.987.570
1 " '43	3.842.754	156.802	4.071.792	3.246.891
25 Oct. '43	3.824.359	142.913	4.040.910	3.929.918
6 Mei '40	1.173.319	248.256	1.474.306	1.424.016

¹⁾ Ingevolge de verordening 58/1943 (d.d. 26 Juni) zijn de posten „Correspondenten in het buitenland” en „Buitenlandsche betaalmiddelen (excl. pasmunt)”, voorheen begrepen in de „Diverse rekeningen”, vanaf 5 Juli opgenomen onder de buitenlandse portefeuille, in onzen staat samengevat als „deviezen”.

Data	Bankbiljetten in omloop	Saldi in R/C	Bankassig-natiën en diverse rekeningen	Saldo Rijk R/C (D/C)	Schatkist-papier rechtstr. ondergebracht
6 Dec. '43	3.360.879	737.861	69.575	C. 135.963	—
29 Nov. '43	3.325.768	758.017	68.568	C. 115.527	—
22 " '43	3.270.955	784.734	68.994	C. 95.998	—
15 " '43	3.239.518	798.340	42.505	C. 131.890	—
8 " '43	3.218.076	769.449	42.341	C. 98.340	—
1 " '43	3.204.593	755.989	42.298	C. 88.341	—
25 Oct. '43	3.155.800	774.086	42.132	C. 98.357	—
6 Mei '40	1.158.613	256.174	10.230	C. 22.962	—

STAND VAN 's RIJKS KAS.

Vorderingen	15 Nov. 1943	23 Nov. 1943
	<i>in guldens</i>	<i>in guldens</i>
Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederlandsche Bank	30.859.951,26	—
Saldo b. d. Bank voor Ned. Gemeenten	202.831,35	1.140.943,84
Voorschotten op ultimo Oct. 1943 aan de gem. verstrekt op aan haar uit te keeren hoofdsom der pers. bel., aamd. in de hoofdsom der grondbel. en der gem. fondsb. bel., alsmede op. op die belastingen en op de vermogensbelasting	17.834.060,64	17.834.060,64
Voorschotten aan Ned.-Indië ¹⁾ (ten voor Suriname ²⁾)	323.654.250,19	323.836.710,19
Idem voor Curaçao ³⁾	8.551.022,58	8.575.977,58
Kasvord. wegens credietverstreking a. h. buitenland	87.986,55	87.786,55
Daggeldleeningen tegen onderpand	16.012.028,—	11.012.028,—
Saldo der postrek. van Rijks-comptabelen	224.712.178,67	223.286.125,33
Vordering op het Alg. Burg. Pensioenfonds ¹⁾	4.728.433,20	4.511.753,76
Vordering op andere Staatsbedr. en instellingen ¹⁾	172.182.896,59	180.411.863,28
Verplichtingen		
Voorschot door De Ned. Bank ingeolge art. 16 van haar octrooi verstrekt	—	4.290.825,87
Voorschot door De Ned. Bank in rekg.-crt. verstrekt	—	—
Schuld aan de Bank voor Ned. Gemeenten	—	—
Schatkistbiljetten in omloop	6.756.000,—	6.756.000,—
Schatkistpromessen in omloop	2.916.600.000,— ²⁾	2.920.000.000,— ²⁾
Daggeldleeningen	—	—
Zilverbons in omloop	215.047.281,—	214.425.681,—
Schuld op ultimo Oct. 1943 aan de gem. wegens a. h. uit te keeren hoofds. d. pers. bel., aamd. i. d. hoofds. d. grondb. e. d. gem. fondsb. alsm. op. op die bel. en op de vermogensbelasting	—	—
Schuld aan het Alg. Burg. Pensioenfonds ¹⁾	—	—
Id. aan het Staatsbedr. der P. T. en T. ¹⁾	7.687.508,74	611.998.161,72
Id. aan andere Staatsbedrijven ¹⁾	1.521.860,28	3.548.321,64
Id. aan div. instellingen ¹⁾	165.154.174,31	165.154.174,31

¹⁾ In rekg.-crt. met 's Rijks Schatkist. ²⁾ Nihil. ³⁾ Nihil.

DUITSCHE RIJKSBANK.

(in mill. R.M.)

Data	Goud en deviezen	Reuten bank-scheine	Andere wissels, cheques en schatkistpapier	Beleeningen
15 Nov. 1943	77,3	485,9	36.425,1	21,3
6 " 1943	77,2	475,5	36.310,4	13,0
30 Oct. 1943	77,4	457,3	36.116,6	16,9
23 " 1943	77,7	468,4	35.274,6	14,7
23 Aug. 1939	77,0	27,2	8.140,0	22,2

Data	Effecten	Diverse Activa	Circulaire	Rehg.-Crt.	Diverse Passiva
15 Nov. '43	0,6	1.907,9	30.837,2	6.186,2	1.028,3
6 " '43	0,6	1.407,2	30.843,4	5.575,7	1.152,2
30 Oct. '43	0,6	2.089,4	30.921,9	5.967,5	1.055,2
23 " '43	0,6	1.459,0	29.769,6	5.713,9	973,7
23 Aug. '39	982,6	6.380,5	8.709,8	1.195,4	64,2

GEZAMENLIJKE STATEN VAN DE NATIONALE BANK VAN BELGIË EN VAN DE EMISSIEBANK TE BRUSSEL.

(in mill. Francs)

Data	Goud, specie, deviezen en Reichskredit-kassen	Crediet a. h. particuliere bedrijfsleven	Crediet a. d. Staat en openbare lichamen	Overheidsfondsen	Circulatie	Postcheque-ambt	Rekening-Courant
18 Nov. '43	74.877	845	16.306	2.050	81.393	6.893	4.985
11 " '43	74.367	847	17.354	2.091	81.528	6.900	5.330
4 " '43	74.084	845	17.228	2.093	81.285	5.998	5.617
28 Oct. '43	73.589	963	17.516	2.108	80.674	7.076	6.868
21 " '43	73.329	578	19.090	2.114	80.846	6.887	5.479
8 Mei '40	23.609	5.394	695	1.480	29.806	—	990